

Köylü yaşlanınca
n'olur?

YAŞLILIK ALGISI
ODAK GRUP GÖRÜŞMESİ

Dosya

**YAŞLANMA ve
KIRSAL YAŞLILIK**

YAŞLANMA

Rüzgara Karşı Yarım Yüzyıl
Sosyal Kalkınma

Ayşe KUDAT

DERGİ

Üç ayda bir yayımlanan sosyal kalkınma dergisidir.
Yıl 1 / Sayı 2 / Nisan - Mayıs - Haziran 2015

28 Şubat 2015'te, 92 yaşında kaybettiğimiz büyük usta YAŞAR KEMAL'i saygıyla anıyoruz. K

"Kitaplarımı okuyan katil olmasın, savaş düşmanı olsun. İnsanın insanı sömürmesine karşı çıksın."

Yaşar Kemal

Başlarken...

İmtiyaz sahibi
Kalkınma Atölyesi adına
Ertan Karabıyık

Genel Yayın Yönetmeni
Sinem Bayraktar

Yazı İşleri Müdürü
Kurtuluş Karaşın

Editörler
Ali Kapucu
Ertan Karabıyık

Katkıda Bulunanlar
Ara Güler
Ayşe Kudat
Ali Kaplan
Berk Özdemir
Deniz Aldemir
Erkut Ertürk
Hayriye Öztürk
İrem Açarbiçer
Mehmet Büyüktuncay
Mehmet Şakir Arslan
Mine Candar
Ömer Aktürk
Serdağ Açıkgöz
Tuğba Atalar
Yeliz Pala
Yücel Çağlar

Grafik Tasarım & Uygulama
Kurtuluş Karaşın

Baskı
Altan Matbaası
312 394 8 394

ISSN
2149-1240

Yönetim Adresi
Üsküp Cad. 16/14
Çankaya / Ankara
Tel: 0 312 439 15 45

www.kadergi.org
kadergi@kadergi.org
facebook/KAdergi
twitter/KA_dergi

Yayın Türü
KAdergi, Kalkınma
Atölyesi'nin üç ayda bir
yayımlanan sosyal kalkınma
dergisidir. 1000 adet basılır,
ücretsiz olarak dağıtılır.

enidoğan bir bebek, kreşe giden bir çocuk,
ergen bir genç, yaşını almış bir yaşlı.

Onun hakkında algılarımız, düşüncelerimiz,
söylevlerimizin çoğu özdeş;

Ne kadar kırılgan, ne kadar duygusal, ne kadar çok
ihtiyacı var, ne kadar yaratıcı, ne kadar yalnız...

Onunsa istekleri, fikirleri, duyguları çoğu zaman belli;

Şunu bir yapsam. Hadi benimle konuş. Hadi beni sev.
Yürüyelim mi? Beni kimse anlamıyor. Bu aynadaki kim?

Yine de hepimizin, her yerde, her zamanda temennisi
hep aynı; iyi ki doğdun, nice senelere.

Yeni yılda yeni bir serüvene başlamıştık KA Dergi ile.
Bu sefer ise dert edindiklerimizi, bildiklerimizi ve
hayallerimizi paylaşarak yapabileceklerinizi öğrenin,
bilin, isteyin diye gökyüzünün sonsuzluğu ve özgürlüğü
ile sakinleştiren **mavi** bir dergi hazırladık.

Üstat Ara Güler'in merceğinden yansıyan Yaşar Kemal'e
ve Yücel Çağlar'ın kaleminden "değerlendirilen" Engin
Ural'a veda ettik.

"Makiler"i sahiplenerek bizi ihya eden Yücel Çağlar ile
köylerimizin yaşlı bilgelerini ağırladık. Aynayı kendimize
çevirdiğimizde yaşlılığı nasıl gördüğümüzü yansıtalım
diye odak grup görüşmesi ve çevrim içi anket çalışması
yürüttük. Sonuçları Ara Güler'in muhteşem portreleri ve
Ali Kaplan'ın zihin haritasıyla görselleştirdik.

Ustamız Ayşe Kudat'ın bu sefer de yaşlanma üzerine
bilimsel değerlendirmesi ile aydınlandık. "Kırsal
Yaşlanma" raporunu gönüllü emeği ile hazırlayan
Hayriye Öztürk'ün sunduğu bilgilerle tanıştırılalım istedik
sizleri. M. Heneke'nin (Amour filmi yönetmeni) ve Paul
Auster'in sanatını konuk ettik sizi sonsuz kılsın diye.

Kısacası yine, yeni, yeniden KALK-IN diye, sizleri bu
dünyada yaşanan serüvenlerde hak aramaya devam
etmeye davet ediyoruz.

Serüvenimize 'gönüllü emeğini' veren herkese sonsuz
teşekkür ederiz.

Sinem Bayraktar
Genel Yayın Yönetmeni

Dosya

YAŞLANMA ve KIRSAL YAŞLILIK

- 28 Yaşlılık Algısı
- 36 Yaşlılık Algısı Zihin Haritası
- 38 Yaşlanma ve Kırsal Yaşlılık
- 44 Dünya'da Yaşlılık Haritası

6

Red Bay Grocery

Modern Zamanların
Meta Odaklı İşletme Anlayışına
Karşı Samimi İlişkileri ve
Toplumsal Dayanışmayı Odaklayan
Bir İşletmenin Hikâyesi

12

Köylü yaşlanınca n'olur?

Bilge olur!
Bitti.

Bu Sayıda

Yıl 1 / Sayı 1 / Ocak-Şubat-Mart 2015

20 YAŞLILIK ALGISI ODAK GRUP GÖRÜŞMESİ

26

62

Paul Auster KIŞ GÜNLÜĞÜ

56

Rüzgara Karşı Yarım Yüzyıl Sosyal Kalkınma

Ayşe KUDAT

Sosyal Kalkınmayı Destekleyenler

Adabey
Altan Matbaası
Altun Group
Hümanist Büro
SRM Danışmanlık

46

YAŞLANMA

Modern Zamanların Meta Odaklı İşletme Anlayışına Karşı Samimi İlişkileri ve Toplumsal Dayanışmayı Odaklayan Bir İşletmenin Hikâyesi

Hazırlayan: İrem Açarbiçer / Kalkınma Atölyesi Gönüllüsü

Red Bay Kasabasının bulunduğu Walton İlçesi 1824 yılında kurulmuştur.

İlçenin nüfusu 2013 verilerine göre 59.807 kişidir. Nüfusun yüzde 18.1'i 65 yaş ve üstü olmakla beraber ortalama yaş 40'tır.

Aile başına düşen ortalama gelir 37.663\$'dır.

2007 verilerine göre yörede 7.065 işletme bulunmaktadır. 2012 verilerine göre ise, yöredeki işletmelerin 1.816'sı tarım dışı faaliyetlerle meşguldür ve bu faaliyetler çoğunlukla; konaklama, kamu, ulaşım ve finans hizmetleridir. Yöredeki çiftliklerin ortalama büyüklüğü 392 dekadır (97 akre). 2013 yılında toplam 44.6 milyon \$ değerinde zirai ürün elde edilmiştir. Diğer ürünler; kümes ve besi hayvancılığı, yem bitkileri ve süs bitkisi üretimidir.

1936 yılında Amerika'nın güneyindeki Florida Eyaleti'nin gözden uzak Doğu Walton ilçesinde (County) bulunan Red Bay Kasabası'nda çam ağaçlarının arasında kurulmuş yerel ürünlerin satıldığı, ev yapımı yemeklerin servis edildiği bir dükkân Red Bay Grocery (RBG). Kuruluşundan beri, kuzeybatı Florida'daki birçok yerel dükkân gibi, kasabanın 50-60 km'lik sınırları içerisindeki tek toplanma, sosyalleşme, yemek yeme ve alışveriş yapma noktası olma özelliğine sahip. RBG'yi özel kılan; kasabalıların tarım dışındaki işler için şehre taşınması ve Wal-Mart, Target, Kmart gibi ABD'nin dev perakende zincirleriyle rekabetin zorluğu yüzünden muadilleri oyundan çekilirken, küçük bir yerel market olmasına karşın pes etmeyerek toplumsal dayanışma ve ortaklık ile sektörde yer almaya devam etmesidir.

Florida'nın kuzey batısında yer alan Walton ilçesinin nüfusunun en yoğun olduğu Red Bay yerleşimi denizden yaklaşık 61 metre yükseklikte ve yaklaşık 196 kilometre karelik bir alanı kapsamaktadır. Hane başı ortalama nüfusu 2,5 kişi olan Red Bay'de Haziran 2007 itibariyle nüfus 3,763 kişidir. 2000 yılı itibariyle eğitim düzeyi; lise ve üstü olanlar % 32.2, lisans ve üstü olanlar % 5.2'dir. En yakın ortaöğretim kurumu 50 km uzaklıkta bulunan Northwest

Florida State College'dir. En yakın üniversite ise, 100 km uzaklıktaki University of West Florida'dır.

2009'dan beri düşüşte olan işsizlik seviyesi Haziran 2014 itibariyle % 3.7'dir (Florida Eyaletinde %6.3 iken). En çok istihdamın olduğu sanayiler şöyledir; inşaat, kamu idareleri, konaklama ve yiyecek

hizmetleri, eğitim hizmetleri, idari, destek ve atık yönetimi hizmetleri, sağlık hizmetleri, tarım, ormancılık, balıkçılık ve avlanma. Meslekler ise sürücülük/satış elemanı ve kamyon şöförlüğü, inşaat sektöründe süpervizyon, tarım arazisi,

çiftlikler dışında diğer yöneticilik, garsonluk, marangozluktur. Çalışanlar yoğunlukla özel sektör firmalarında (% 58.4) ve yerel yönetimlerde (% 18.1) istihdam edilmektedir. İşe ulaşım süresi genel olarak 30 dakikanın üzerinde olan bölgede ağırlıklı olarak özel araçlar (% 71) tercih edilmektedir.

2012 verilerine göre kişi başına düşen ortalama gelir 19 bin \$, aile başına ise 37,9 bin \$'dır. Florida Eyaleti ortalaması ise 45 bin \$'dır. Red Bay bölgesinde Mart 2012 itibariyle yaşam gider endeksi 135.1'dir. ABD ortalaması ise 100'dür. 2009 yılı verilerine göre nüfusunun %24.6'sı yoksulluk sınırı altında yaşamaktadır. Bu kişiler arasında yoğunluk % 35.1 ile 18-24 yaş aralığında olup, lise ve dengi eğitim düzeyi altındakilerin % 51.5'tir. Ayrıca bu kesimin % 68'i işsizdir.

YouTube /watch?v=D0InksBZ7ak

Kente göçler Walton Kasabası'nı nasıl etkiledi?

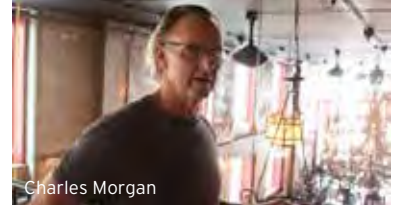
- Göç eden nüfusun genellikle genç olması nedeniyle işgücü azalmış ve dolaylı olarak (yaşlı nüfusun daha fazla olması gibi etkenler) istihdam daha da azalmıştır.
- Bölgeden yatırımlar çekilmiş veya bölgeye yatırımlar azalmıştır. Dolayısıyla iş modelleri ve olanakları, istihdam seçenekleri olmayınca ortalama gelir de azalmıştır. Üstüne kasabalı artık ihtiyaçlarını kendi arasında gideremez olmuş; sonuçta yaşam ve üretim giderleri artmıştır.
- Tarımın ve tarımsal üretimin giderek değer kaybetmesi ve işgücü açıkları nedeniyle büyük çoğunluğu çiftçi olan kasabalının geçimini sağlaması zorlaştırmıştır.
- Yaşlı nüfus bilgi ve becerilerini kullanamaz ve aktaramaz olmuştur.

Katie Barrineau

1970'lerde başlayan, tarım yerine finans ve hizmet sektörlerine yapılan yatırımlarla ivme kazanan modern çağın değişen iş modellerine uyum sağlamaya çalışan RBG, 2008'e kadar 28 kez el değiştirmiş ve 2008'de bu değişime daha fazla dayanamayıp kapanmıştır. RBG'nin kapanmasıyla kasaba halkı, bir araya geldikleri samimi alandan yoksun ve temel ihtiyaçlarını temin etmek için yaklaşık 35 km araç kullanarak komşu kasaba ve şehirlere gitmek zorunda kalmıştır. Kasaba sakinlerinden Restorasyon Uzmanı Charles Morgan'ın da dediği gibi "Dükkân kapandığında kasabalı, bir topluluk olmak için gereken şeyi de kaybetmiş".

2009'un Ocak ayında Charles Mor-

Charles Morgan

gan ve ortağı Katie Barrineau'nun öncülüğünde "neden bu sefer hep beraber denemiyoruz" diyerek 64 yerel ortak (shareholder) kişi başı 1.000 \$ koyarak RBG'yi yeniden ve bu sefer çok daha farklı ve sağlam bir şekilde oyuna sokmuş. Toplumdan gelen arz ve katkıyla yenileme çalışmaları yürütülmüş ve yeni çehresiyle RBG kapılarını tekrar Red Bay kasabası ve çevresi sakinlerine açmış. 2011 yılında restoran bölümünde çıkan yangın sonrasında topluluğun çabalarıyla RBG kısa sürede tekrar ayağa kaldırılmış. Ve RBG şu an hala, samimi bir işletme ve toplumsal dayanışma anlayışıyla modern market zincirlerine kafa tutmakta.

Red Bay'de Neler Nasıl Yapılıyor?

RBG, tüm kasaba sakinlerinin kendi çiftlik ve bahçelerinde yetiştirdikleri ürünleri ve nesillerden beri korudukları yemek tarifleri dâhil tüm yeteneklerini, sanat, pazarlama, tedarik gibi yine kasaba halkına ve yol üstünde buraya uğrayan tüm

ziyaretçilere uygun fiyatlarla sundukları, av günleri, güreş müsabakaları gibi farklı aktivitelerin yapıldığı hem restoran hem mağaza şeklinde hizmet veren yerel bir dükkândır. 64 ortağıyla, kapitalizmin 'too big to fail' (batmasına izin verilemeyecek kadar

büyük) anlayışı yerine adeta 'batmasına izin verilemeyecek kadar bizden' mottosuyla ayakta duruyor. İdareciler, çalışanlar ve uzmanlıklarıyla (tasarım, avukatlık, tesisatçılık, elektrikçilik, marangozluk, açıcılık, servis, temizlik, ulaşım gibi farklı ihtiyaçlara yönelik) katkı verenlerin hepsi bu güney kasabasının sakinleri. Böylelikle yerel insan kaynakları istihdam ediliyor, özellikle yaşlı profesyoneller olmak üzere ek gelir sağlanıyor, daha genç bireyler ise, iş üzerinde öğrenme sürecine dâhil olarak yeni beceri ve yetkinlikler ediniyor.

Yerelde üretilen ürünlerin dükkân-da satılması ile ürünler hem daha ucuza ve büyük miktarlarda aracı olmadan doğrudan üreticiden tedarik ediliyor, hem de bu ürünlerin piyasaya girişi ve tanıtımı sağlanıyor. Ayrıca doğal üretim süreçleri ve çevrenin korunmasına da dolaylı katkı veriliyor.

RBG ortaklarına göre, insanlar buraya becerilerini, enerjilerini, bilgi ve neşelerini getiriyor ve bu kasaba böylece 2011 ekonomik krizi gibi ülkeyi büyük çapta etkileyen küresel krizlerden de az zararlı çıkıyor. Çünkü bu topluluk dayanışma sayesinde eskisi gibi yaşıyor; üretiyor, ürettiği ürünü satarak ihtiyaçlarını karşılıyor, becerilerini takas ederek 'bozulanı at, yenisini al' alışkanlığına kapılmıyor ve sonuç olarak parayı biriktirebiliyor.

Kasabalı kendilerini üretimde iyi ama pazarlama da kötü olarak tanımlıyor ve RBG de tam bu noktada bu köprüyü kurmaya yardımcı oluyor. RBG'de bir araya gelen kasabalı yetiştirdiği ürün hakkında geri dönüş olarak daha kaliteli ürün üretmeye başlıyor. Yerel ürün tüketimi sayesinde "tarım balonları"ndan (farming bubble: ürün miktarlarıyla

ilgili belirsizlik veya spekülasyon dönemlerinde, ürün fiyatlarının sıkça gerçek değerlerinden sapmasıyla gerçekleşir) kaçınılıyor.

Yerel halk mevcut zorlu ekonomik şartlarda, küçük bir kasabanın bu farklı işletme ile neler yapabildiğini gösterebilmekten gurur duyuyor ve "kendin için başarısızlığın, herkes için başarısızlık" sayılacağı anlayışıyla günümüz Amerikan bireyseliğinin de aksini gösteriyor.

Çevre kasabalar ve toplulukların örnek almaya başladığı mikro ölçekte işbirliğinin simgesi olan bu küçük dükkân, makro ölçekte kooperatifleşmenin ve toplumsal dayanışmanın getirilerini gösteren bir model. Kırsal bölgelerin kalkınmasına destek vermede, -birbirini besleyen tarımsal faaliyetlerin güç kaybetmesi ve köyden kente göçün olumsuz etkilerini ve doğurduğu zorlukları aşmada yardımcı olabilecek bir başarı örneği.

Kooperatifçilik ne getirebilir?

- Ortaklar minimum gider ve maliyetlerle üretim yapabilir.
- Bireysel olarak aşılamayan maddi ve manevi maliyetler de daha rahat karşılanır ve küçük çapta ortaya koyulan maddi ve manevi imkânlardan, büyük kaynaklar ve kuvvetler doğar.
- Sorunlara beraber çözüm üretilmesi sayesinde, yenilikçi ve cesur adımlarla işletmeler sürekli ve sürdürülebilir bir gelişim içerisinde olur.
- Ürünün değeri daha iyi korunacağından sosyal ve ekonomik eşitsizlikler de kapanma yoluna girer. Üretici kazanacağından üretim, verimlilik ve kalite de artar.
- Kooperatiflerin kendi içlerinde ve aralarında işbirliği sayesinde uzmanlık (know how) paylaşımı olur.
- Hem tüketiciyi hem de üreticiyi koruyan bir fiyat politikasının güdülmesi kolaylaşır, böylece piyasa şoklarından kaçınılır.

Kaynakça

<http://redbaygrocery.com/>
<http://www.nwfdailynews.com/local/red-bay-grocery-this-is-a-gathering-place-1.171589>
<http://www.waltonoutdoors.com/down-home-atmosphere-and-good-eats-at-red-bay-grocery/>
<http://www.emeraldcoastmagazine.com/August-2010/Red-Bay-Grocery/>
http://www.wjhg.com/home/headlines/Red_Bay_Grocery_Store_Re-Opens_After_Fire_121281429.html
<https://www.tripsmarter.com/30a-beaches-south-walton-destin/video/on-demand/restaurants-shopping-whats-your-story/red-bay>
<http://quickfacts.census.gov/qfd/states/12/12131.html>
http://en.wikipedia.org/wiki/Walton_County,_Florida
<http://www.tkk.8k.com/fayda.htm>
<http://www.city-data.com/city/Redbay-Florida.html>

©Nizamettin Mengi

©Serdağ Açıkgöz

©Fatih Işçi

©Mine Candar

Hem dünyada hem de Türkiye’de nüfus yaşlanmakta ve yaşlanan nüfusun ihtiyaçları farklılaşmaktadır. Yaşlanan nüfusun içinde bulundukları toplumsal sınıf ve tabakalara göre ihtiyaçlarında farklılıklar olmasına karşılık, tüm yaşlıların benzer ihtiyaçları da bulunmaktadır. Ayrıca Türkiye’nin kırsal nüfusu hızla azalmakta ve kırdaki genellikle yaşlı nüfus yaşamaktadır. Kırsalda yaşayan yaşlıların kentsel bağlantıları olmasına karşın zamanla sosyal bağları zayıflamakta ve kentteki

yakınlarıyla iletişim ve ilişkileri azalmaktadır.

Kalkınma Atölyesi bu toplumsal gerçeklikten hareketle, yaşlı profesyonellerle kırsal alanda yaşayan yaşlıları çalışma programına almıştır.

Profesyonel çalışma yaşamını tamamlayan yaşlıların emeklilik sonrası yaşam kalitelerini devam ettirmeye, profesyonel birikimlerini genç kuşaklarla paylaşmaya yönelik Kalkınma Atölyesi tarafından yürütülmekte

olan Kalkınmaya Katkı Verenler Programı’yla entegre olacak şekilde; mevcut durum araştırmaları yapmak, yaşlı profesyonellerin veri tabanını oluşturmak, profesyonel deneyimlerini yazmalarını teşvik etmek ve yayınlamak, ortaya çıkacak yazılı veya görsel yayınları gençlere ulaştırmak, bu deneyimli ve bilgili kişilerin gençlerle yüz yüze buluşmasını sağlamak, gençlerin özellikle bilgisayar, internet ve sosyal medya konularında sahip oldukları bilgi ve becerileri profesyonel yaşlılara aktarmaları için programlar hazırlamak bu çerçevede öngörülen başlıca faaliyetlerdir.

Kırsalda yaşayan yaşlılara yönelik ise, temel araştırmalar, sağlık hizmetlerinin planlanması, hem konut hem de köy/ mahalle mekânsal düzenleme önerilerinin geliştirilmesi Kalkınma Atölyesi’nin başlıca ilgi alanlarını oluşturmaktadır.

Altun Grup Solar Enerji

GÜNEŞ ENERJİSİ

YENİ...

TEMİZ...

YENİLENEBİLİR...

SINIRSIZ ENERJİ

www.altungroup.com

info@altungroup.com

0 312 285 85 66

**SOSYAL KALKINMAYI
DESTEKLİYORUZ!**

Köylü yaşlanınca n'olur?

Bilge olur!
Bitti.

Doç. Dr. Yücel Çağlar

Söyleşinin daha uzatılmasına gerek var mı? Bence yok. Ama öyle sanıyorum ki, şimdi kimi okur; "Ne güzel!" ya da "Böyle de yazar mı olurmuş; böylesini ben de yazardım!" diyecektir. Derse, hem haklı hem de haksız olur: Haklı olur, çünkü böylesi, KA gibi bir dergide özenle kaçınılması gereken bir kolaycılık olur. Haksız olur: bilgelik, belirli bir kalıba tutsak kılınamaz çünkü. Bence her şeyin bilgesi olunabilir. Aşkın bilgesi olunabilir sözgelimi. Peki; aşkın olunabiliyor da sanatın, doğanın, emeğin bilgesi neden olunmasın; deyim yerindeyse, "bal gibi" olunabilir. Dahası, kişi; aşkın da, sanatın da, doğanın da emeğin de -az kalsın unutuyordum- bilginin de bilgesi olabilir; belki çok zor, ama olabilir. Kısacası; bilge olma sorunsalının tartışılması sırasında, tüm bu olasılıkları göz önünde bulundurmamak gerekir ki, işte bu, hiç de kolay bir uğraş değildir; en azından benim için. Güç de olsa, olası yanlış anlamaları en aza indirmek için açıklama yapmam gerekiyor sanırım. Ama önce; "köylü yaşlanınca bilge olur!" tezinin varsayımlarına kısaca değineyim.

Köylü, yalnızca “köy” sayılan yerleşmelerde yaşayanlar demek değildir; özellikle de günümüzde, hiç değildir. Köylü, “köy” sayılan yerleşmelerde yaşamasının yanı sıra akrabalık, komşuluk ilişkilerini, sorunu ya da sorunsuz olarak sürdürür. Köylü, dayanışmak zorunda olanıdır.

Köylü, 21. yüzyılda bile “gözden uzakta, gönülden ırakta” kalmaya katlanabilendir. Köylü, “ekmeğini” topraktan, daha doğru bir söyleyişle de doğadan çıkarandır. Köylü, ancak damarına “iyicene” basıldığında tepki verir. Köylü, öfkesini daha çok “eşeğinden” çıkarmayı yeğleyendir ve köylü, Nazım’ın “Türk Köylüsü” başlıklı şiirinde söylediği gibi;

Topraktan öğrenip

kitapsız bilendir.

Hoca Nasreddin gibi ağlayan

Bayburtlu Zihni gibi gülerdir.

Ferhad’dır

Kerem’dır

ve Keloğlan’dır.

Köylülerin başka özellikleri de sayılabilir kuşkusuz; gerek var mı, bilemem. Daha fazlası için “köy edebiyatımızın” ürünlerine, örneğin; Mahmut Makal’ın pek ünlü Bizim Köyü’nün “Kadının Mevkii”, Talip Apaydın’ın “Sarı Traktör”, Mehmet Başaran’ın “Çarığımı Yitirdiğim Tarla”, Dursun Akçam’ın “Analar ve Çocuklar”, Necati Cumalı’nın “Öç” ya da Fakir Baykurt’un “Yılanların Öcü”, özellikle de bu kitabın ikinci cildi sayılabilecek “İrazca’nın Dirliği” adlı yapıtlarına bakabilirsiniz.

Bakabilir ya da anımsarsanız eğer, çoğunluğunda, karşınıza iki kişiliğin çıktığını ayırt edersiniz: Çoğu kadın olan

©Mine Candar, 2014

yaşlı bilgiler; bir de “köyün delileri”! Romanı ya da öyküyü, dahası, yazarını bile unutsanız, onları anımsarsınız; ikisi de özel kişilerdir çünkü. Gerçekte; ikisinin de ortak özelliği, bilgece sözleri, tutumları, çözümlemeleridir bence. Durun, durun; hemen yadırgamayın; Gogol’un ünlü “Bir Delinin Hatıra Defteri” adlı oyununun baş kişisi Poprişcev’in; “Kim deli; deli ne demek acaba?” sorusunu hatırlatmayacak; Erasmus’un ünlü “Deliliğe Övgü” adlı yapıtını anımsatmakla yetineceğim. Ama yaşlı köylü kadınlar için daha fazlasını söyleyeceğim: Yaşlı köylü kadınlar, bilgelerin önde gelenidir, çünkü.

Köylerdeki yaşamın ‘kolları, bacakları, başı’ kimdir?

Yine Nazım veriyor yanıtı:

...

Kimi der ki ayalımdır,
Boynumda taşıdığım vebalımdır.
Kimi der ki hamur yoğuran,
Kimi der ki çocuk doğuran,
Ne o, ne bu, ne döşek, ne
köçek, ne ayal, ne vebal.
O benim kollarım, bacaklarım,
başşımdır.

Yavrum, annem, karım, kız
kardeşim, hayat arkadaşşımdır.

Umarım abarttığımı
düşünmüyorsunuzdur; bu, köylerde
genciyle, yaşlısıyla kadınların çoğu
için yapılacak bir değerlendirmedir.

Başka türlü olabilir mi? Köylü kadınların çoğunluğu günümüzde de tarlada, evde, düğünde, dernekte, doğumda, ölümde, eğlencede, acıda hem emeği hem de duygusuyla başı çekendir. Bu, onlara, yaşamın tüm boyutlarını kimliğine içselleştirme becerisi kazandırır. Onlar, çoğu kez bu becerilerinin ayırımında değildir; değildir ama, eninde sonunda,

bilgeliliğin doğasında ne varsa onu doğaçlama olarak yapacak duruma gelirler. Yılanların Öcü’ndeki Irazca Ana’yı ya da Tırpan adlı romanındaki Dürü ile Uluguş Nine’yi, Teneke’deki Zeyno Kadın’ı, Cengiz Aymatov’un Toprak Ana’sındaki Tolunay’ı anımsayın bir; o dirençlilikleri nereden geliyor dersiniz; bilgeliliklerinden bence...

Bir aşamadan sonra çoğu kişinin göremediğini görebilir, duyamadığını duyabilir, sezemediğini sezebilir oluyor; otu, kurdu, kuşu, böceği, havayı, toprağı, en çok da insanı tanıyor çünkü. Belki, çoğu durumun nedenini açıklayamıyor; olsun varsın, açıklayamasın; olup biteni çoğu kişiden önce görebiliyor, anlayabiliyor ya... Sonra; gördüklerini, duyduklarını hemen unutmuyor, biriktiriyor; sürgit biriktiriyor.

Zaman onun bu birikimini varsıllaştıran bir süreç işlevini görüyor. Toprak neden “anadır” da, sözgeli mi, “baba” değildir; hiç düşündünüz mü? Bülent Ecevit’in “Köylü Kadınlar” şiirinde söylediği gibi; çünkü “topraktan doğup da toprağı yoğurandır onlar”.

Ama zaman yalnızca köylü kadınları bilgeleştirmiyor ki...

Köyde “köylü” gibi yaşamak durumunda olanların, erkek ya da kadın, önünde sonunda yalnızca bilgili değil, bilge de olabilmesi, bir bakıma kaçınılmayacak bir son. Köyde “köylü” gibi yaşayanlar, öncelikle, “doğal” süreç ve varlıklarla tanışıyor. Ne ki, bu bitimli bir süreç değil; yaşam boyunca sürüyor ve bu süreçte öteki insanlarla da tanışıyor; zaman geçtikçe, haydi yaş arttıkça diyeyim, bu tanışıklık giderek pekişiyor.

Biliyorsunuz; “doğal” süreçler ile varlıklarla gerektiğinde tanışabilmek; zamanın bir türevidir. Dolaşısıyla, yaşam yaşlı köylüye bilge olmaktan başka seçenek bırakmıyor. Bu arada, “tanışma”, “tanışıklık” dediğime bakmayın siz; bu süreçte birbirlerini içeriyorlar; bir bakıma böylesi tanışıklığa tutsak; benim gibiler için ise “can kurban”!

Şöyle bir düşünelim isterseniz: Ya gereksinme duyduğunuz bilgiler size ulaştırılamıyor ya da siz o bilgilere erişemiyorsunuz; dahası, hangi bilgilere gereksinmenizin olduğunun bile ayırında değilsiniz; neleri, nasıl öğreneceksiniz; size kim yol yordam gösterecek? Bir “bilen” kuşkusuz. Köyde yaşıyorsanız eğer, o bileni yanınızda bulabilmenizin yalnızca iki olanağı vardır: Köyünüzde bilgisine, görgüsüne güvendiğiniz bir yaşlı ya da “doğa”!

“Doğadan” öğrenmek zorunda kalmışsanız eğer, gözlem yeteneğinizin yanı sıra başlıca öğretmeniniz zaman olacak; “başka yolu yok”! Her

türden olup bitme, mekânın yanı sıra zamanda gerçekleşiyor çünkü. Gözünüzün önünde olup bitenleri görebilme yeteneği, yine zamanla, olup bitenleri anlayabilme, açıklayabilme becerisi de kazandıracak size. Gereksinme duyduğunuz bilgilerin size ulaştırılabilme ya da sizin o bilgilere erişebilme olanağınız olsa bile “doğa”, dolayısıyla, zaman her zaman öğretmeniniz kalacak.

Yaşlı köylü: Kültür iletmenidir de...

Çoğunluk öyle sanıyor ki: kültür=bilgi.

Tanırım; bu, ne denli büyük bir yanılgı! Dil Derneği’nin Türkçe Sözlüğü kültürü şöyle tanımlıyor: “Tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün özdeksel ve tinsel değerlerle bunları yaratmada,

sonraki kuşaklara iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların tümü.”

Yaşlı köylü; bu araçların kimileyin üreticisi, kimileyin de taşıyıcısıdır; daha doğru bir söyleyişle, iletmenidir. Sözelimi, kentli bireyin kültürlenmesi, göreceli olarak daha çok yönlendirilmiştir; güncel haberlerle, kısmen de bilgilerle biçimlendirilmiştir; kısacası, gençlerin söylemiyle söylersem, çoğunlukla “formatlanmıştır”.

Ulaştığımız iletişim ve ulaşım koşullarında köylerde yaşayanlar da kuşkusuz bu süreçten etkileniyor. Ancak, onların “formatlanma” süreci çok daha yavaş işliyor. Bu nedenle; yaşlanmış, bilgeye dönüşmüş köylüler, giderek azalsa da henüz tümüyle tükenmedi; gereği yapılırsa bir şansımız var.

Köylünün yaşlısı ne yapıyor?

Çoğunlukla, elden ayaktan kesilmesine bakılarak yoksun, yaygınlaştırılan bir söyleyişle; “dezavantajlı” sayılıp, “otur oturduğun yerde” yaklaşımıyla görmezden geliniyor; özellikle de kentsel yerleşmelerde en fazla son demlerini rahat geçirmesine yönelik kimi hizmetler sunuluyor. Tam da bu noktada bir şey daha söyleyeyim mi size; böylesi yaklaşımlarla verilen hizmetler kentsel yerleşmelerde yaşayanlar için bile çoğunlukla “nimet sayılıyor.” Ne güzel; hem alabilen hem de verebilen mutlu! Oysa köylerde yaşayanların bu “şansları” da hemen hemen hiç yok ki; yok ama belki çok daha kolay erişebilecekleri “dayanışma” olanakları var. Ne var ki, köylerde de hızlanıp yaygınlaşan toplumsal ve kültürel dönüşümler, bu olanakları giderek azaltıyor. Kaldı ki yaşlı, kimileri sağlıksız da olsa, başlı başına bir bireydir. Söz konusu dönüşüm bu yalın gerçeğin göz önünde bulundurulmasına fırsat vermiyor; aksine onları edilgenliğe iteleyecek, daha acı bir söyleyişle, kendilerini “işe yaramaz” olarak duyumsamalarını pekiştirecek “hizmetler” giderek daha da çeşitlendiriliyor. Böylesi, verilme de olur bence.

“Son Darbe!”

Hayır; ne başoyunculuğu John Wayne’nin oynadığı, dilimize “Son Darbe” olarak çevrilen filmde, ne de Halit Refiğ’in 1985’lerde gösterime giren aynı adlı filminden söz edeceğim.

Biliyor ama bir türlü anlayamıyorum. Özellikle son on beş, yirmi yıldır, bırakın yaşlılarını, köylüleri tümüyle dönüştürmek için her şey yapılıyor. Önceleri, “kalkındırma” çabalarıyla köylülerin de kentliler gibi yaşatılmalarına çalışılıyor; “köy” sayılan yaklaşık 35 bin yerleşmede yaşayanların pazara açılması tamamlanınca bu çabalar da bitiyor. Şimdilerde, köylülerin yüzlerce yıl ortaklaşa kullandıkları akarsular, otlaklar, yaylalar, tohumlar, güneş, hava, rüzgâr, ayı, kuş, çiçek artık yabancı ne kalmışsa, onları “değerlendirmek” istiyorlar; onlara sormuyorlar bile.

İşte, “son darbe”: 2012 yılında çıkarılan 6360 sayılı On Dört İlde

Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnemelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun.

Biliyorsunuz, bu yasayla, ülkemizdeki köylü nüfusu “bir gecede” yarı yarıya azaltıldı. Çok tartışıldı ama nasıl; hemen hemen yalnızca ekonomik ve siyasal yanlarıyla... Oysa yapılan, bir yaşama biçiminin tümünden değiştirilmesiydi. “Yeni” yaşama biçiminde, “köy kahvaltısı”, “köy yumurtası” vb. var ama köylü olmayacak artık; evlerinde, cami bahçelerinde “bekleşen”, “sorunlu” yaşlı köylülerimiz kalacak yaşantımızda; bir gün... Çok mu hüznülü oldu; evet, haklısınız,

“Oysa yaşlı köylülerin bilgilerini görmek”

Henüz onlar kadar yaşamamışların onlara ne denli gereksinmesi olduğunu, bunları onlara da duyumsatmak daha “insancıl” bir yaklaşım olmaz mı; sözde değil ama “özde”? Eğer bu da yeterli görülmezse, daha akılcıl (!) bir yaklaşımda da bulunulabilir. Onlar, sözgelimi; yöresel ekolojik koşullar, “doğal” süreçler ve varlıklar; “köy kalkınması” deneyimleri; örneğin, 5262 sayılı Organik Tarım Kanunu, İyi Tarım Uygulamaları Yönetmeliği’nin gerekleri konularında danışmanlık yapabilirler.

Yaşlı bilge köylüler henüz aramıydayken, onların yaşamla yoğrulmuş bilgileriyle gençlerin kitaplardan, derslerden öğrendiklerinin değiş tokuşu yapılabilir bence; ne de güzel olur, değil mi?

Social
Risk
Management

info@srmdanismanlik.com
www.srmdanismanlik.com

**SOSYAL KALKINMAYI
DESTEKLİYORUZ!**

Yaşam size verilmiş boş
bir filmidir. Her karesini
mükemmel bir biçimde
doldurmaya çalışın.

Ara Güler

YAŞLILIK ALGISI ODAK GRUP GÖRÜŞMESİ

Bir tarafta 18-25 yaş arası üniversite eğitimlerine devam eden veya çalışma hayatına yeni atılmış kadın-erkek karışık bir grup, diğer tarafta 65 yaş üstünde Kız Teknik Yüksek Öğretmen Okulu mezunu, çoğunluğu aktif çalışma hayatından sonra emekli olmuş kadınlardan oluşan bir grup ile Şubat-Mart 2015’de yaptığımız “yaşlı, yaşlılık ne demektir” üzerine samimi odak grup görüşmeleri.

Yazıda yer alan fikirler ve alıntılar odak grup görüşmesine katılanlardan izin alınarak yayınlanmakta olup kişisel görüşleri yansıtmaktadır.

ODAK GRUP GÖRÜŞMESİ

1

65 yaş üstü
Ankara'da
yaşayan 11 kadın
katılımcı

"Yaşlı" ve "Yaşlılık" ne demek? Ne zaman, nasıl başlar?

Keloğlan'ın masalı gibi "Yürekte var, elde yok"...Yüreğinin istediğini beden yapamıyor. Bir yerde enerji kaybı. Organların yaşlanıyor. Unutkanlıklar başlıyor. Emekli oluyorsun. İş hayatın bitiyor. Yaşlılık dönemi başlamış oluyor.

Yaşlanınca nerede, kiminle, ne yapıyor olmak istersiniz?

Evimde yalnız (eşimle birlikte) olmak isterim. Yani çocuklarıma yakın ama AYRI BİR EVDE yaşıyor olmak.

Ben Ankara'yı çok seviyorum. Arkadaşlarımı, şehri özleyorum. Hatta kalabalığın hengâmesini de özleyorum. O çok sessizlikten sonra [kısa süre uzakta/yazlıkta kaldıktan sonra].

Ben yaşlanınca küçük bir kasabada, deniz kenarında olmak isterdim. Bir kere egzoz yok. Trafik yok. Orada kiler yaşlanmıyor zaten. Her şeyden önce temiz hava var. O kadar rahat bir hayatları var ki. Benim babam 93 yaşında Burhaniye, Ören'de vefat etti. Deniz kenarında ömrünü geçirdi. HİÇ YAŞLANMADI. Hiçbir gün şikâyet etmedi. Yani küçük yerlerde olmak isterdim, küçük kasabada olmak. Küçük bir çiftlik gibi bir yerde, yayla evinde. Kendi diktiğin salatalığı Taze dalından koparıp yemek (isterim).

Ben de isterdim [böyle bir yerde yaşamayı] ama çocukların [torunların] yanında olmak ihtiyaç. Bize

ihtiyaçları olmayınca, büyüyünce zaten hiç yanımıza gelmezler. Onlar da çekildikten sonra bizde gideriz yazlığa, daha uzun (6 ay) kalırız. Şimdi torunlara BAĞIMLISIN. Bir faydamız olsun diye.

Kırsalda doğmuş, büyümüş, okumuş, kente [Ankara] sonradan gelmiş biri olarak geri dönmeyi hiç düşünmem! Çünkü oralar büyük şehirlere göre yoksul hala. Olanaksızlıklar çok. İsteddiği kadar Türkiye gelişmiş olsun oralarla çok fazla uğraşılmıyor.

Bir de artık sağlık hizmetlerini de düşünüyoruz. Hastalandığımız zaman hemen bir doktora, hastaneye ulaşmak istiyoruz.

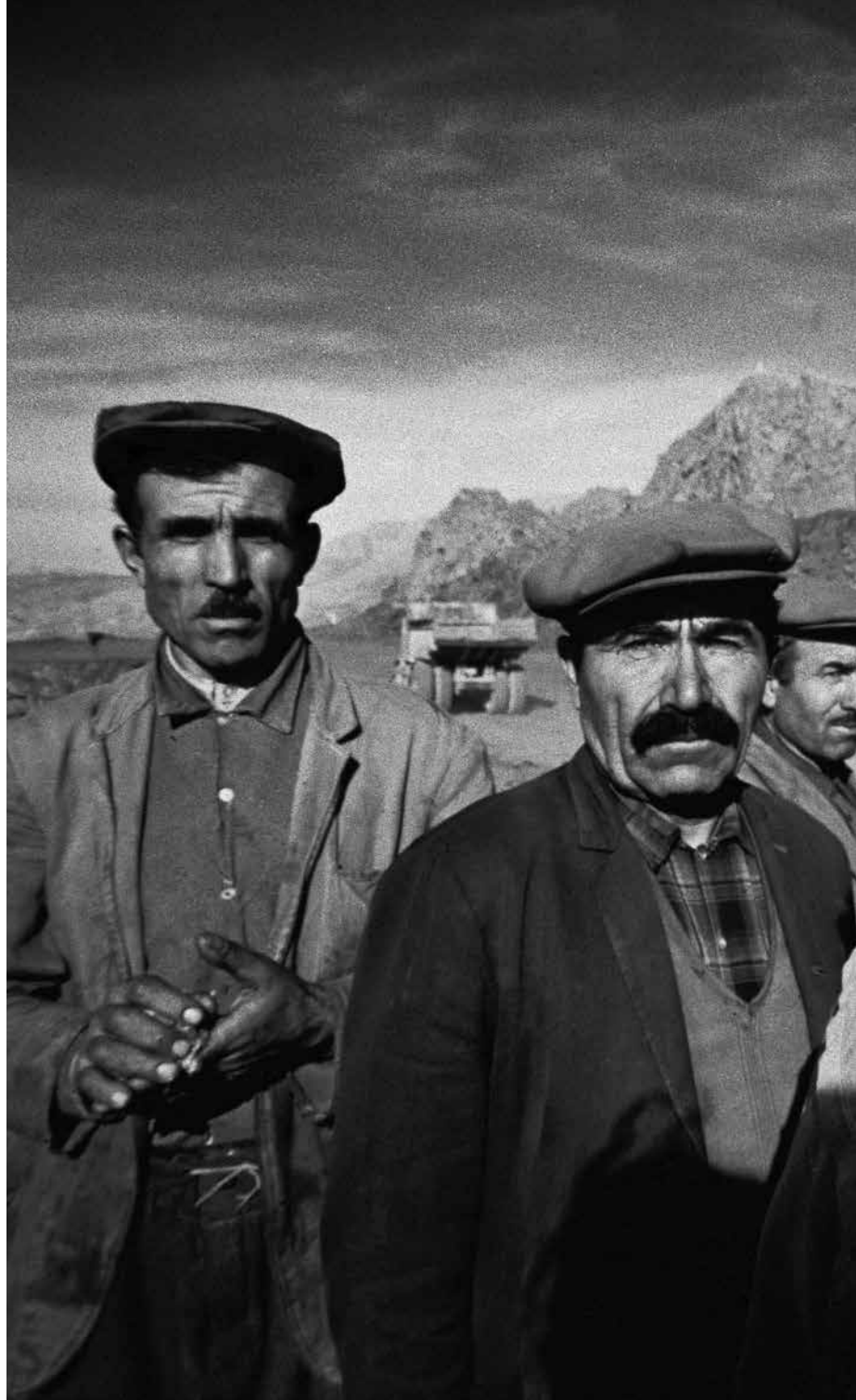
Yokluklar kısa süreli olunca zevk veriyor (elinde çamaşır yıkamak gibi) ama elim ayağım tutmayınca yapmam, yapmak istemem.

Yaşlı kadın ile yaşlı erkek arasında fark var mı Türkiye’de?

Sorumluluklarımız farklı. Biz [kadınlar] işe yaradıkça kendimizi daha güçlü tutuyoruz. Bedenimizi çalıştırdıkça güçleniyoruz. Erkekler daha hareketsiz kalıyor.

Yaşlı bir kadın her haliyle kendine yetiyor. Yaşlı bir erkek mutlaka bir yardımcıya ihtiyaç duyuyor. Yaşlı kadın kendine baktığı gibi yaşlı kocasına da bakıyor. Ve hatta komşusuna. Erkek ise çok yalnız kalıyor. Kapısını çalan olmuyor.

Yaşlılık döneminde başka yere yerleşme konusunda ve buna neden olarak söylenen torunlara bakma konusunda erkeklerin bakış açısı, davranışı farklı. Erkekler her şeyini satıp savıp imkânları olan [hastanesi olan] bir yere yerleşir. Biz “çocuklarımı görmezsen mutsuz olurum, orada ne işim var” derken.

18-25 yaş Ankara'da
yaşayan 2 erkek
5 kadın katılımcı

**Yaşlılık ne zaman, nasıl başlar?
Hayatın diğer dönemlerinden
farkı nedir?**

Zihinsel kayıplar daha çok akla geliyor. Deneyimler kazanılmış oluyor ama kayıplar meydana gelmiş oluyor, beklentiler azalıyor, kişinin kendi aktif becerilerine olan inancı azalıyor.

Tam bir zamanlama yok, aslında bir süreç. Yaşamın başlangıcından beri devam eder, belli bir zamanda hızlanır, daha fazla birikir.

Yaşlanmadan da kırışıklıklar, saçta ağarma olabiliyor ama yaşlı bir insanda bunu görmek tuhaf gelmiyor, normal olarak karşılanıyor.

Çevrenizdeki yaşlılar ne yapıyor?

Anneannem, 90 yaşında ve tek sıkıntısı çok iyi duyamamak. O yüzden toplu konuşmalara katılmıyor. Genellikle akraba çevresiyle, bizle sosyalleşiyor. Birebir konuşmalarda sıkıntı yaşamıyor. Geçmişini anlatıyor genellikle, gelecekle ilgili çok fazla bir şey söylemiyor. Ama her gün yapacak bir işi var. Hepimizin olduğu gibi.

Benim ailemdeki yaşlılar öyle değildi. Anneannem şeker hastasıydı, yürüyemiyordu, aşırı kiloluydu. Annemlerin bakımıyla yıkıyor, yemeğini yiyordu. Babaannem yatağa bağlı yaşıyordu. Dedemin de yine fiziksel problemleri vardı ve evden dışarı tek başına çıkamıyordu. Bizimkiler çoğunlukla [evde] oturuyorlardı ve yakın akrabaları, çocukları ve gelinleriyle zaman geçiriyorlardı. Arka-

daşları da pek yoktu. Beklentilerle de alakalı aslında. Ben zannetmiyorum ki dedemin çocuk sahibi olmak, onları yetiştirmek ve sonra onların ileride kendilerine bakması dışında başka bir amacı olsun. Öyle olunca belli bir yaşa geldikten sonra artık o bakımı bekleyecek pasif bir hale geçmiş oluyorlar.

Ben 65-70 yaş üstü kişilerle konuştuğumda bir kadın “benim içimde hissettiğim, yani doğduğumdan beri, gençliğimde ve sonrasında, hep aynı insanım. Ama şu an aynaya baktığım zaman daha farklı bir kadın görüyorum. Ama içimde aynı istekler var; hala bir şeyleri devam ettirmek. Bir takım şeyleri kaybettiğimden ziyade. Ama fiziksel olarak bunları yapmadığımı gördüğüm zaman bu beni etkiliyor. Yine de insanın içi değişmiyor.” Demişti. Deneyimleri üst üste koyup kümelenmekten ziyade devam ediyor aslında. Sen her gün yeni bir parça koyup üzerine yaşıyorsun hangi yaşta olursan ol. Ergenlik döneminde nasıl fiziksel olarak kendini tanıyamıyorsan, sıkıntı yaşıyorsan, yaşlılık döneminde de öyle bir şey yaşıyorsun.

Anneannem sürekli şikâyet ederd; “beni ziyaret etmiyorsunuz”, “benimle muhabbet etmiyorsunuz” diye. Haftada bir de gitsen üç günde bir de gitsen sürekli gençken yaşadığı iletişimi, sohbetleri özlerler. Ve etrafında kimseyi görmeyince yaşlılık sürecini içselleştiriyorlar ve bunlardan olumsuz etkileniyorlar. Birazda biz onları inzivaya çekilmeye itiyoruz ilgi göstermediğimiz zaman.

Aramıyorlar, sormuyorlar diyerek belki de “artık bu toplulukta bizim yerimiz yok mu?” kaygısını yansıtıyorlar. Toplumda yaşlılar gözden çıkarılmıştır ya onlar üzerine çok

fazla yatırım yapılmaz, uzun süreli işlere alınmazlar kolay kolay, üstlerine düşülmez.

Benim dikkatimi çeken evlilik programlarında yaşlı nüfusun çok olması. Toplumsal ve devlet desteği ortadan kalktığı için sürekli “can yoldaşı” olma, “evde birinin” olması, yalnızlığını gidermek için, kaybettiği sosyalliği arama söz konusu. Bu nedenle bizim bakış açımızda değişiyor.

Babaannem öldükten sonra dedem evlendi ve ilginç olan babamlar buna karşı çıkmadı. “Ona bakacak biri lazım. Kızları, gelinleri meşguller. Ona [eşi] dostluk yapar” dediler.

Yaşlanınca nerede, kiminle ve nasıl olmak istersiniz?

Hayata bağlı olmak isterim. Bir köşede yalnız oturmak yerine, hayatın içinde, toplumun içinde olmak isterim. Tabi bugünkü kadar olamaz belki ama yine de insanların arasında bulunmak isterim.

Etrafımda gerçekten [beni] seven, [bana] değer veren insanların en azından hafta ya da ayda bir toplanması, o neşeyi paylaşmak isterim. Ben köy odalarında büyüdüm. [Oralarda] yaş aralığına göre oturmak sözsüz bir kuraldır. Herkes yerini bilir, oturur. Büyükler konuşur, anılarını, tecrübelerini anlatır. Ve ben onları dinlemekten çok büyük keyif alırdım, çok şey de öğrendim. Yarın öbür gün beni de konuşurken dinleyen, benden bir şeyler öğrenen, zevk alan kişilerin etrafımda olmasını isterim.

Evimde olmak ama ihtiyacım varsa da gidebileceğim bir yerin olmasını, o sosyal desteğin bulunmasını, halen kabullenilmiş, o toplumun bir parçası olmak isterim.

YAŞLANMA ve KIRSAL YAŞLILIK

Ben, genç olmak nedir, biliyorum
Fakat sen yaşlı olmak nedir bilmezsin
Aynı şeyi söylüyor olacaksın sen de bir gün,
Kayıp gidecek avuçlarından zaman,
... bu hikaye (böyle) anlatılacak

Orson Welles

Tecrübe Emeklilik Torun Yaşlılık
Sağlık Sorunları Beyazsaçlı HUZUR Saygı

Hazırlayan: Sinem Bayraktar

Yaşlanma denince aklıma gelenler...

YAŞLILIK ALGISI

Erken yaşta okula başlama tartışmaları, hayat boyu öğrenme projeleri, emeklilik sigortası reklamları, küçük yaşta evlilik haberleri ile yaş kavramı güncel bir mevzu haline gelmişken fikir beyan etmeyi, yüzüne tutulan mikrofona demeç vermeyi, ozan vari karşılıklı atışmayı seven yurdumun insanına soralım dedik “yaşlı, yaşlılık ne demektir” diye. Amacımız farklı yaş gruplarından farklı nitelikler taşıyan bireylerin kişisel fikirlerinin olduğu gibi yansıtılacağı, yorum veya analizimizi koymadan birebir sözlerini aktaracağımız “Yaşlılık Algısı” üzerine sınırlı bir kamuoyu araştırması ortaya koymaktı. Bunun için dijital çağın nimetlerinden yararlanıp çevrim içi bir anket yaptık. Bir yandan da samimi bir ortamda sordüğümüz birkaç soru üzerinden söyleşiler yaptık. Kimisi gördüğü, duyduğunu dile getirdi, kimisi hissettiği, yaşadığını yansıttı. Görüştüğümüz, ankete cevap yollayan tüm dostlara ve yazının hazırlık aşamasında destek veren gönüllü emekçilere teşekkürlerimizle karşınızda bir YAŞ ALMA HİKÂYESİ.

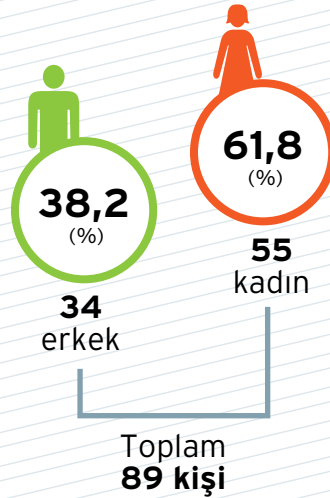

Okuma önerisi: ÖNCE alıntıyı okuyun SONRA yaş, cinsiyet, doğum ve yaşanılan yer bilgisine bakın. ŞAŞIRDINIZ MI bizim gibi?! Hangisi algı hangisi yaşanmışlık ya da dilek sizce?

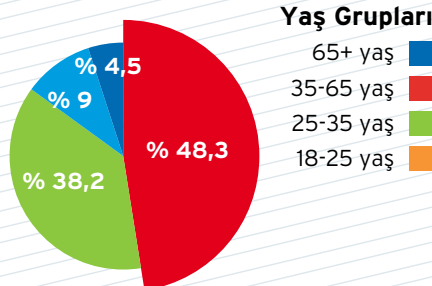
Çevrimiçi Anket Uygulaması 20 Şubat 2 Mart 2015

5
SORU

(+5 adet kişisel bilgilere dair soru)

Ankete katılan 89 kişiden **76'sı** (%85.4) cevaplarının (alıntı halinde ya da özet olarak) yaş, cinsiyet, doğum yeri ve yaşanılan il ve ilçe bilgileriyle yazıda yer almasına izin vermiştir. Geriye kalan 13 kişinin cevapları ise hiçbir şekilde yazıda yer almamıştır.

Ankete katılan 76 kişinin doğdukları yer bilgisi ise şöyledir;

Afyon	1	Hatay	1
Amasya	1	Isparta	1
Ankara	23	İstanbul	10
Antalya	1	İzmir	6
Aydın	1	Kars	1
Balıkesir	1	Konya	1
Bingöl	1	Malatya	2
Bolu	2	Muş	1
Bursa	4	Ordu	3
Çankırı	1	Rize	1
Çorum	2	Sakarya	1
Diyarbakır	2	Sivas	2
Elazığ	1	Tekirdağ	1
Eskişehir	1	Tokat	2
Giresun	1		

Ankete katılanların yaşadıkları yer bilgisi ise şöyledir;

Adana	1	Kayseri	1
Ankara	40	Kocaeli	1
Antalya	1	Konya	1
Aydın	1	Kütahya	1
Bursa	1	Malatya	1
Diyarbakır	1	Ordu	3
İstanbul	29	Samsun	1
İzmir	3	Yurtdışı	3

Yazıda yer alan fikirler, alıntılar ve resimler görüşmelere ve anket çalışmasına katılanlardan izin alınarak yayınlanmakta olup kişisel görüşleri yansıtmaktadır.

YAŞLI ne demek?

Akla ilk gelen kelime(ler) veya özellik(ler),
obje(ler)/eşya(ler)...

“Biyolojik ergenlik”

35-65 yaş, Erkek, Ordu doğumlu, Ordu’da yaşıyor

“Yaş almış”

35-65 yaş, Kadın, İstanbul doğumlu, İstanbul’da yaşıyor

“65 yaş üzeri, genellikle aktif çalışma hayatı dışında bulunan kişiler”

25-35 yaş, Kadın, Ankara doğumlu, İstanbul’da yaşıyor

“Ömür”

35-65 yaş, Kadın, Ankara doğumlu, Yurtdışında yaşıyor

“Toplum tarafından itibar gören ve saygı duyulan kimseler”

18-25 yaş, Erkek, Bursa doğumlu, Bursa’da yaşıyor

“Fiziksel olarak daha zor şartlarda yaşayan kişi”

35-65 yaş, Kadın, Ankara doğumlu, Ankara’da yaşıyor

“Bilgiçlik, sağlık sorunları, hoşgörüsüzlük”

65+ yaş, Erkek, Adapazarı doğumlu, Ankara’da yaşıyor

©Kalkınma Atölyesi Arşivi, 2013

YAŞLILIK ne demek?

Ne zaman, nasıl başlar?

“Genç olsaydım yine böyle yapardım/yaşardım demenin geç kalınmış hali”

25-35 yaş, Erkek, Ankara doğumlu, Ankara’da yaşıyor

“İnsan, değişime inancını kaybettiğinde başlar.”

35-65 yaş, Kadın, İstanbul doğumlu, İstanbul’da yaşıyor

“Öğrenmeyi bıraktığınız anda başlar.”

35-65 yaş, Erkek, Isparta doğumlu, İzmir’de yaşıyor

“Yavaşladığımızda başlar. Hayatın akışının gerisinde kalırsınız ve yorgunluğunuz, yavaşlığınız; diğerlerinin sizi dışarda tutmasına gerektirir.”

18-25 yaş, Kadın, Elazığ doğumlu, İstanbul’da yaşıyor

“Asıl etken tutkunun azalması ve hedefleri (sosyal ve kariyer olarak 2 kategoride toplayabiliriz) gerçekleştirdikten sonra boşluğa düşme.”

18-25 yaş, Kadın, İstanbul doğumlu, İstanbul’da yaşıyor

“Üretmiyor ve paylaşmıyorsa...”

35-65 yaş, Erkek, Rize doğumlu, Konya’da yaşıyor

“Ruhunuz “ihtiyarlamış” ise her yaşta yaşlısınız demektir. Yaşanmışlık ise ihtiyarlık değildir. Böyle olduğunda yaşanmışlık(yaşlılık) çok iyi bir şeydir.”

35-65 yaş, Kadın, Konya doğumlu, İstanbul’da yaşıyor

“Vücudun yürek ve kafaya ayak uyduramadığı, yavaşladığı, sızladığı, sık sık soluklanmak zorunda kaldığı zaman başlar.”

35-65 yaş, Kadın, Diyarbakır doğumlu, İzmir’de yaşıyor

“Yaşamın anlamı sorgulanmaya başlandığı; yaşam “muasebesi” yapıldığı (zaman)”

65+ yaş, Erkek, Adapazarı doğumlu, Ankara’da yaşıyor

“Kendini faydasız hissedince”

35-65 yaş, Kadın, İzmir doğumlu, Ankara’da yaşıyor

YAŞLANINCA neler oluyor?

Hayatın diğer dönemlerinden farkı ne?

“Saçlar beyazlar, yüzdeki bebeksi güzellik bozulur, 20 yaşınızdaki kot pantolona giremezsiniz, göz çevresinde torba ve mor halkalar oluşur, 3 saat bisiklete binemezsiniz, dans şampiyonasında 2. Turda oturma ihtiyacı hissedilir, gece kulübünde sabah 5’e kadar eğlendiğinizde ertesi gün çok kötü gözükürsünüz, esnaf size artık “abla” diye seslenir, çocuklar “teyze” der. Kıyafet alırken artık tezgâhtar size “o biraz genç işi size daha ağır bir şeyler bakalım isterseniz” der. Bir hata yaptığınızda tolere edilmeyip “koskoca kadın” olduğunuz söylenir. Cep telefonunuza estetik ameliyat tanıtımları yollarlar. Spor salonunda size “siz kendinizi fazla zorlamayın size daha hafif program hazırlayalım” derler. Özel sigorta yaptırırken yaşınız büyük olunca daha yüksek prim ödersiniz, sigortacı ölmeye daha yakın olduğunuzu ima eder. Platin sarısı saç boyatmak isteyince kuaför size “kumral yapalım daha genç gibi gösterir” der. İş ilanlarında “30 yaşından gün almamış olmak” şart koşulur. Kozmetik alırken tezgâhtar size anti aging krem satmaya uğraşır. Artık yükselme, başka ülkeye taşınma, tekrar başka üniversite okuma gibi düşüncelerin çok çok uzaklarda kaldığını görürsünüz. Ne yapmak isterseniz çevreniz size “otur oturduğun yerde artık maceraya atılacak yaşta değilsin” der.”

25-35 yaş, Kadın, Ankara doğumlu, İstanbul’da yaşıyor

“Yaşlı insanların kendilerine yetememe problemleri sürecektir ve artacaktır. Kendilerine yatırım yapacak insanlar da azdır, çünkü ölme ya da hayati hastalıklar geçirme riskleri daha fazla olduğu için yapılacak yatırımın karşılığının alıp alınmayacağı belirsizdir.”

18-25 yaş, Kadın, Ankara doğumlu, Ankara’da yaşıyor

“Çevrenin kişiye bakışı değişiyor, “bunu yapmak için biraz geç değil mi?” gibi...”

25-35 yaş, Kadın, Ankara doğumlu, İstanbul’da yaşıyor

“Gençlikte odak nokta dış çevre oluyor. Yaşlanınca odak nokta aile oluyor. Gençlikte kendine güzel bir gelecek kurmak ve belki de dünyayı değiştirmek gibi hayaller kurulurken yaşlılıkta aile bireyleri için hayal kuruluyor. Onlar önemsiyor. Çocuk veya torun sahibi olmakla birlikte pek çok insan kendini boş veriyor, bu sefer onların geleceği için ya da günlük yaşamları için (ne yer ne içer vb.) endişeleniyor. Yaşlılar epey endişeleniyor.”

18-25 yaş, Kadın, İstanbul doğumlu, İstanbul’da yaşıyor

“Çocukken sizinle hep ilgilenen ebeveynleriniz, gençlik dönemindeki dostluklarınız ve sevgilileriniz, ergenliğinizi hafifletmeye çalışan anneniz ve iyi ihtimalle öğretmenleriniz yanınızda olmuyorlar. Yine iyi ihtimalle hala yaşayan bir eşiniz ya da belki bir parça ‘vefalı’ evlatlarınız yoksa gençler için bile tehlikeli bir hayat etrafınızda hızla dönerken siz yavaş adımlarınız, ağrılarınız ve yalnızlığınızla olduğunuz yerde durmaya, yaşamaya çalışıyorsunuz.”

18-25 yaş, Kadın, Elazığ doğumlu, İstanbul’da yaşıyor

“Sakinleşiyor insan. Duruluyor. Sabitleniyor.”

25-35 yaş, Erkek, Bursa doğumlu, Ankara’da yaşıyor

“Rahatlıyorsun, yaşlılığının arkasına sığınabileceğin şeyler oluyor ya da bilgi birikimin de arttığı için derviş misali dinlenen ve saygı gösterilen oluyorsun”

35-65 yaş, Kadın, Ankara doğumlu, İstanbul’da yaşıyor

“Daha durağan bir yaşam bekliyor bizi. Heyecanların az olduğu ama ateşinde sönmemesi gereken bir dönem.”

35-65 yaş, Erkek, Ankara doğumlu, Ankara’da yaşıyor

“Önceden çok heyecanla karşılanan şeylere karşı duyarsız kalıyor ya da defalarca deneyimlemiş olmaktan tepkileri daha normal oluyor. Aslında yaşanacak, deneyimlenecek şeyler sonsuzken onları düşünmekte eskisi kadar haz vermiyor sanki.”

25-35 yaş, Kadın, Ankara doğumlu, Ankara’da yaşıyor

“Eğer beden ve ruh sağlığını korumuş ve sağlıklı bir “yaşanmışlık” deneyimine sahipseniz, korkuların, endişelerin en aza inmesinin ve çevrenize daha yararlı olmanın tadını çıkardığınız en iyi döneminizi yaşıyorsunuz. Tıpkı, yıllarca girdiğiniz sınavların son bulduğu bir tür kep atma töreni keyfi gibi.”

35-65 yaş, Kadın, Konya doğumlu, İstanbul’da yaşıyor

“Yaşanmış bir hayatın meyveleri toplanır, diğer dönemlerden daha güzel yaşanır.”

35-65 yaş, Erkek, Malatya doğumlu, Ankara’da yaşıyor

“Yaşlılık bazı açılardan çocukluğa benziyor; ilgiye, dinlenilmeye ve bakıma muhtaç olma açısından.”

25-35 yaş, Kadın, Balıkesir doğumlu, Milano’da yaşıyor

YAŞLANINCA nasıl, nerede, kiminle yaşıyor olmak istersiniz?

“Çalışarak ölmek isteyenlerdenim. İş yerinde anlaşılabildiğim sürece kim olduğunun önemi olmayan kişilerle çalışmak isterim.”

25-35 yaş, Erkek, Bingöl doğumlu, Ankara’da yaşıyor

“Eğer fiziken ve ruhen sağlıklı sayılabilecek bir durumdaysam ve kendimi huzurlu hissettiğim bir evim varsa, kendi evimde yaşamak isterdim. Eğer bunların herhangi birine sahip değilsem ve maddi olarak sorun teşkil etmeyecekse iyi bir huzur evinde yaşıyor olmak isterdim. Tüm bu değişkenlere karşın, tek değişmeyen ön koşulum, çocuklarımla kendi çekirdek ailelerinde yaşıyor olmak istemezdim.”

18-25 yaş, Kadın, İzmir doğumlu, Ankara’da yaşıyor

“Biraz uzaklarda yaşamak isterim ama sevdiğim insanlara istediğimde ulaşamayacak kadar uzak olmasın.”

25-35 yaş, Kadın, Ankara doğumlu, Ankara’da yaşıyor

“Ailemle dünyayı gezerek yaşamak isterdim”

18-25 yaş, Erkek, Bursa doğumlu, Bursa’da yaşıyor

“Aynı yerde olmak istemezdim, vizyonumu genişleten huzur veren insanlarla yaşamak isterdim.”

25-35 yaş, Kadın, Tokat doğumlu, İstanbul’da yaşıyor

“Babamla ve annemle”

35-65 yaş, Erkek, Rize doğumlu, Konya’da yaşıyor

“İstedığım zaman dünyanın dört bir yanında olan sevdiklerimi yanıma çağırma, onlarla birlikte keşifler yapmayı isterim.”

35-65 yaş, Kadın, Diyarbakır doğumlu, İzmir’de yaşıyor

“Benim için değerli olan ailemle yakın olayım, hasret kalmayayım yeter. Coğrafi olarak özel bir tercihim yok. Öyle bir kıyı şehrinde olayım, bahçem olsun, çiçeklerim olsun gibi bir hayalim yok. Sevdiklerime uzak olmayayım, kapım hep açık olsun, gelenim gidenim olsun, yürüme mesafesiyle ya da beni gelip 2 dakikada alacak mesafede sevdiklerime ulaşayım.”

25-35 yaş, Kadın, Hatay doğumlu, Ankara’da yaşıyor

YAŞLANINCA ne yapıyor olmak istersiniz/isterdiniz?

©Serdağ Açıkgöz, 2014

“Çocukluğumu ve üniversite yıllarımı tekrar yaşamak isterdim”

35-65 yaş, Erkek, Isparta doğumlu, İzmir’de yaşıyor

“Kendi işimi kendim görebileceğim kadar sağlam fiziksel bedene sahip olmak ve okuduğumu anlayacak kadar da sağlıklı bir zihne sahip olmak isterdim.”

35-65 yaş, Kadın, Ankara doğumlu, Adana’da yaşıyor

“Toplumsal olumsuzlukları düzeltmek için karar verici ve uygulayıcısı (takipçisi) olmak isterdim. Kısaca suyun başında olmak isterdim.”

35-65 yaş, Erkek, Giresun doğumlu, Ankara’da yaşıyor

“Hayatımı dolu dolu, doyarsıya geçirmek isterim her gün. Başımı yastığa koyduğumda bazen yaşadığım boşluk olmasın, bir taraflarda yaşanan acıları düşünmekten öte bir şeyler gelsin elimden. Ve hayalini kurduğum maceraları doyarsıya tatmak, böyle bir hayatı kurmak için daha fazla güç isterim.”

25-35 yaş, Kadın, Ankara doğumlu, Ankara’da yaşıyor

“Beni bağlayacağını ve zamanımın üzerindeki kontrolümü gençlikteki gibi kaybetmeme yol açacağını düşündüğüm için o dönemde herhangi bir işte çalışmak istemezdim.”

35-65 yaş, Kadın, İzmir doğumlu, Ankara’da yaşıyor

“Sakin bir hayat sürmek isterim. Kafam rahat olsun. Ne yetiştirmeye çalıştığım bir şeyler olsun, ne de yetiştirmeye çalıştığım. Her günü aynı olsa da olur, olmasa da.”

25-35 yaş, Kadın, Hatay doğumlu, Ankara’da yaşıyor

“Koşuşturmadan ve gündelik hayatın telaşından uzak anı yaşamak isterim”

35-65 yaş, Kadın, Çorum doğumlu, Aydın’da yaşıyor

“Gençlerle birlikte saha araştırması yapmak isterdim.”

65+ yaş, Kadın, Ankara doğumlu, İstanbul’da yaşıyor

Yaşlılık

Yaşlılık; bir notanın yanına konan,
o notanın sesini uzatan nokta gibidir.

Notanın yanındaki her nokta,
o notanın sesini uzatır.

Yaşlılar da böyledir, yaşayabildiği
zamanı sonuna kadar yaşamak ister.

Sesinin tonu gittikçe düşmesine
rağmen buna inat, sesinin daha
gür çıkmasını ister; keşkelerinden,
içindeki pişmanlık duygularından
arınmış gibi gözükse de, o son
nefesine kadar hayata tutunmak,
fiziksel zorlukların verdiği
sınırlılıklara rağmen yaşayabildiği
son noktaya kadar ayakta kalmaya
çabalar.

Eric Erikson'un "Psikososyal
Kişilik Gelişimi Kuramı"nda Benlik
Bütünlüğü - Umutsuzluk adını
verdiği dönemde çoğunlukla şu
duygu hakimdir :

**BEN, GERİDE
BIRAKABİLDİKLERİMİM.**

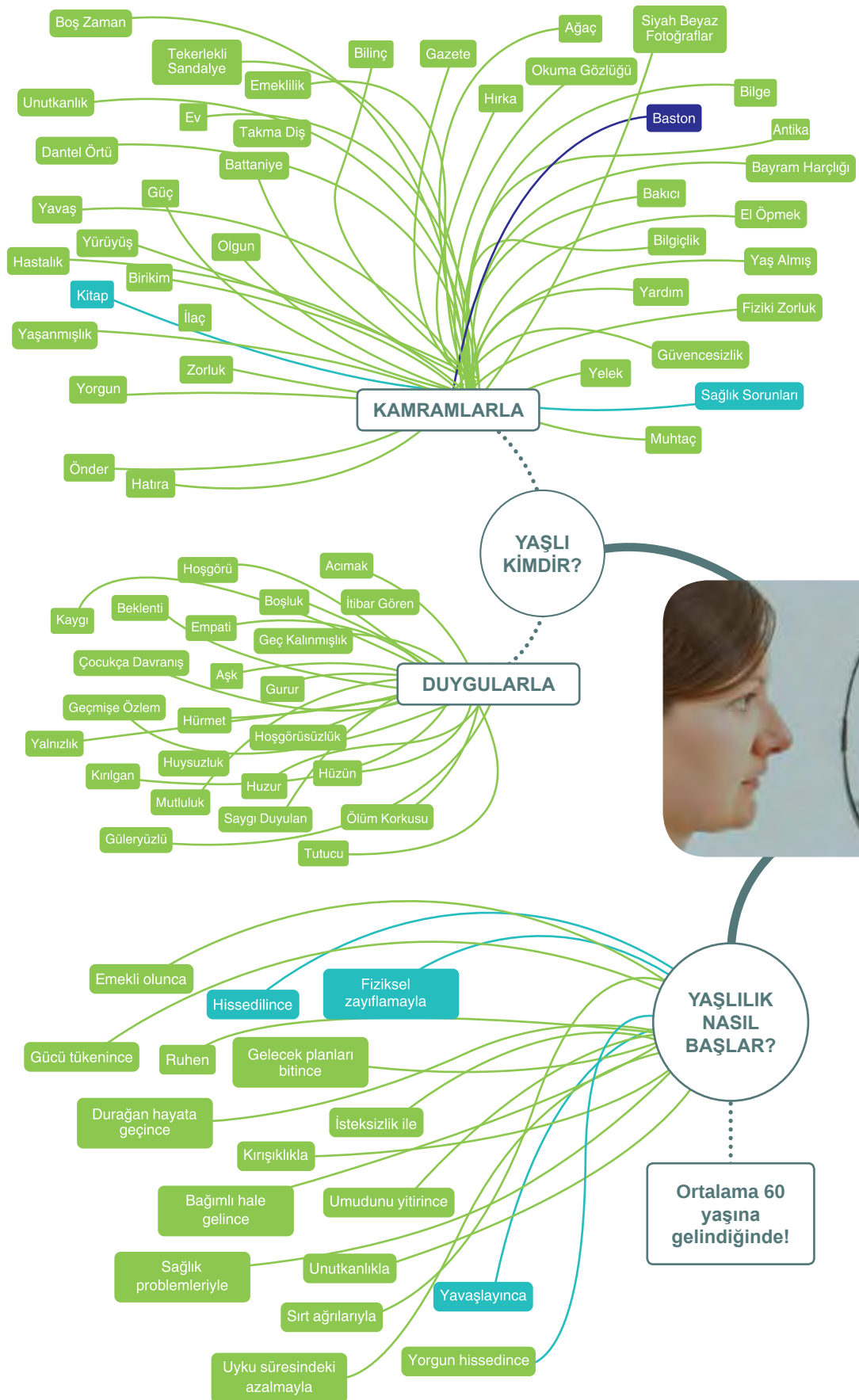
zli
ız l
ı Sa
rübe
gi Yalnız.
ı Sağlık Göz
ızur Saygı Sağ.
iston Huzur Saygı S
ton Huzur Saygı S
rimlilik Baston Huz
rübe Sevimlilik Baston
ap Beyaz Tecrübe Se
lini Kitap Beyaz Tec
S Yalnızlık Kitap
ğlı Saygı Yalnız
lık Yalnız
ur Yalnız
a: Sağlık
Sı Yalnız
Tı Yalnız
p Yalnız
i Yalnız
Zozluk Sevgi
Saygı Sağlık Gözl
Baston Huzur Saygı S
Sevimlilik Baston Huz
az Tecrübe Sevimlilik Baston Huz
k Kitap Beyaz Tecrübe Sevimlilik
Saygı Yalnızlık Kitap Tecrübe
lık Sevgi

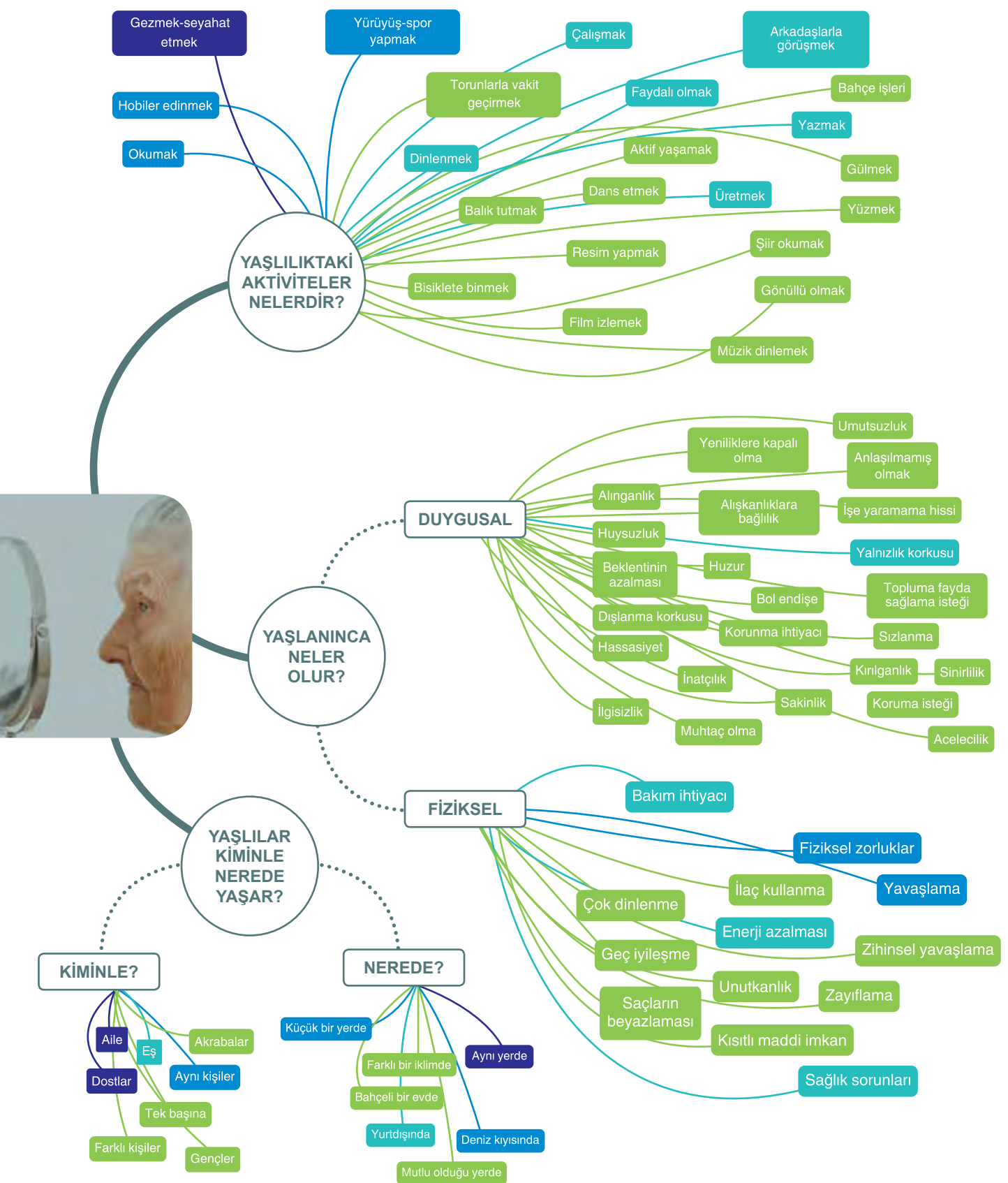
YAŞLILIK ALGISI ZİHİN HARİTASI

Yaşlılık algısı zihin haritasındaki veriler, 20 Şubat – 2 Mart 2015 tarihleri arasında açık kalan Yaşlılık Algısı Çevrimiçi Anketine katılan 89 kişinin verdiği cevaplar arasından derlenerek oluşturulmuştur. Harita ankette yer alan 5 soru başlığına göre düzenlenmiş olup, sorulara verilen cevapların frekanslarına (yoğunluğuna) göre derecelendirme (scala) yapılmış ve renklendirilmiştir.

- 13 ve üstü
 9-12
 5-8
 1-4

Hazırlayan: Ali Kaplan

YAŞLANMA VE KIRSAL YAŞLILIK

Hazırlayan: Hayriye Öztürk
Kalkınma Atölyesi Gönüllüsü

Nüfustaki dönüşüm süreçlerinin bir sonucu olarak yaşlanma olgusu, ülkeler ve bölgeler açısından

birbirinden farklı seyretmektedir. Türkiye nüfusu da bu dönüşümden etkilenmektedir. Kentleşme, kırdan kente göç ve yaşlı nüfusun ağırlıklı olarak kırsal bölgelerde kalması gibi sebeplerle değişen yaşlılık algısı ve yaşlılık profilleri incelenmeye değer bir konudur.

Ulusal ve uluslararası kuruluşlar, yaşlı olmanın yıl olarak sınırını farklı zamanlarda farklı olarak belirlemiş, kullanmış ve kullanmaktadır. Örneğin, daha önce 50 yaş, 55 yaş olarak kullanılmış yaş sınırı, zamanla 60 yaş, 65 yaş düzeyine çıkarılmıştır.

Yaşlanma konusundaki en kapsamlı ve en güncel kaynaklardan birisi olan Birleşmiş Milletler (BM) İstatistik Birimi tarafından çıkarılan Dünya Nüfusu Yaşlanma Raporu'nda farklı bir açıklama yapılmadığı sürece istatistiksel amaçlı tüm alanlar için 60 yaş ve üzeri nüfusun yaşlı nüfus olarak ele alındığı belirtilmiştir. Raporda ayrıca, 80 yaş ve üzeri en yaşlı (oldest old) nüfus grubu olarak tanımlanmaktadır.

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) ise gelişmiş ülkelerin çok büyük kısmında kronolojik yaşlılığın başlangıcının 65 yaş olarak kabul edildiğini, fakat bu tanımın gelişmemiş ülkeler için yeterince kullanışlı olmadığını belirtmektedir. Öte yandan son zamanlarda yaşlılık ile ilgili göstergelerin 65 yaş sınırına göre üretilmesi yaygınlaşmaktadır.

©Nizamettin Mengi, 2013.

Türkiye'de Durum Nedir?

Dünya Yaşlanıyor

Dünya'da yaşlı nüfusu en fazla olan ülkeler

Çin
300 milyon

Hindistan
66 milyon

ABD
44 milyon

% 8

Türkiye yaşlı nüfus oranı (2014)

Nüfusun yaşlanması, bir nüfusun yaş yapısının değişerek o nüfustaki çocukların ve gençlerin payının azalması ve yaşlı insanların payının giderek artmasıdır. Küresel yaşlanma süreci "Demografik Dönüşüm" olarak adlandırılmaktadır.

Nüfus göstergelerindeki değişimler ülkenin yaşadığı demografik dönüşümü göstermektedir.

Ülkemizde yaşlı nüfus oranı 2014 yılında %8 oranındadır.¹ Türkiye oransal olarak yaşlı nüfus yapısına sahip ülkelere göre genç bir nüfus yapısına sahip görünse de, mutlak yaşlı² sayısı oldukça fazladır³. Türkiye'deki yaşlı nüfusun büyüklüğü, dünyadaki birçok ülkenin toplam nüfusundan fazladır.

Türkiye'nin nüfusu 1927 yılında 13,6 milyon olarak tespit edilmiştir. 1950

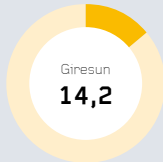
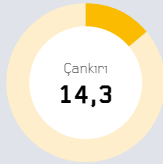
2013 yılı itibarıyla dünyada yaşlı nüfus sayısı 841 milyon olarak açıklanmıştır. 1950 yılı verileriyle karşılaştırıldığında yaşlı nüfus sayısında 3 kat artış olduğu gözlenmektedir. Önümüzdeki yıllarda ise yaşlı nüfusun 2 milyarı geçmesi ile 1950-2050 yılları arasındaki yüzyıllık dönemde yaşlı nüfus sayısı dört kat artacağı öngörülmektedir.

2000 yılında yaşlı nüfusun %62'si geliştirmekte olan ülkelerde

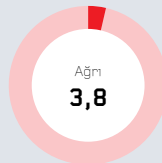
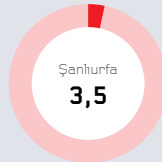
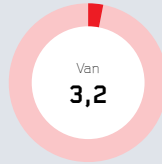
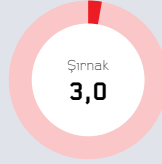
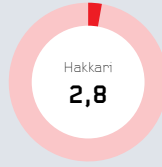
yaşarken, 2030 yılında bu oranın %70-80 arasında bir yere ulaşması öngörülmektedir.

Günümüzde dünyada yaşlılar nüfus payı olarak %20 ile en fazla Avrupa'da, en az ise %5 ile Afrika'dır. Projeksiyonlara göre 2050 yılına gelindiğinde, Avrupa'da yaşlı nüfus oranı %37'ye çıkarken Afrika'da bu oranın %10 olacağı öngörülmektedir.

Yaşlı nüfus oranı **en fazla** olan ilk beş ilimiz

Yaşlı nüfus oranı **en az** olan ilk beş ilimiz

- Yaşlı nüfus oranı en fazla olan ilk beş ilimiz
- Yaşlı nüfus en az olan beş ilimiz

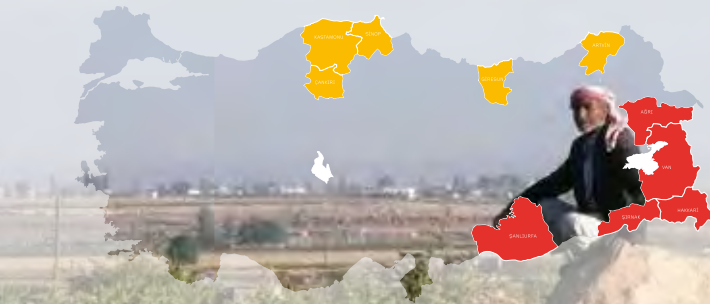
yıllarının ortalarında 24 milyon (nüfus artış hızı binde 28 ile en yüksek seviyede), 1960'lı yılların başında ise nüfus Cumhuriyetin ilk yıllarına göre 2 kat artarak 28 milyona yükselmiştir. 1960'lardan itibaren nüfus artış hızı azalmaya başlayarak 1970'lerde binde 25'e, 1980'lerde binde 20'ye, 2000'lerde ise binde 15'e gerilemiştir.

Türkiye'deki nüfus artış hızının 1960'lardan başlayarak sürekli olarak azalmasına karşın, nüfusun büyüklüğü sürekli olarak artmıştır⁴.

Yapılan nüfus projeksiyonlarına göre nüfus 2023 yılında 81-83 milyon arasında seyredecektir. Bununla beraber nüfus, 2050 yılına kadar yavaş bir artış göstererek en yüksek değerine (93 milyon) ulaşacaktır. 2050 yılından itibaren düşmeye başlasa da, 2075 yılında nüfusun 89 milyon kişi olacağı öngörülmektedir⁵.

Demografik gelişmelerin yarattığı "yaşlılık sorunu", içinde bulunduğumuz çağın sosyal bir problemi olarak algılanmaktadır. Çoğunlukla yaşlanan nüfus "düşkün" ve toplumun sırtında bir "yük" olarak görülmekte, önceki kuşakların daha verimli olduğu öngörülmektedir.

Yaşlılığın temel bir sorun olarak görülüp görülemeyeceği, ülkenin yaşlanan bir toplum haline dönüşeceğinin farkında olması ve geleceğe dair politikalarını bu demografik dönüşümü göz önünde bulundurarak belirlemesi ile belirginlik kazacaktır.

Kaynak: Kalkınma Atölyesi, Yaşlanma ve Kırsal Yaşlılık Mevcut Durum Raporu, Mart 2015

Göç Olgusu ve Ortaya Çıkan Kırsal Yaşlılık Kavramı

Türkiye'deki kentleşme süreci hızlı bir şekilde devam ederken, kırsalda kalan nüfusun pek çoğu yaşlılardan oluşmaktadır. Kırsal yerleşimler yaşlıların yoğunluklu olarak yaşadığı mekanlar haline gelmiştir. Kırsal alanda yaşayan yaşlıların kentlerde yaşayan yaşlılara kıyasla sağlık, bakım ve sosyal güvenlik hizmetlerine daha zor erişmeleri hatta erişememeleri söz konusu olmuştur.

Öte yandan "Kırsal Yaşlılık" henüz tanımlanmamıştır. Bu konu yaşlıların ekonomik olanakları, fiziksel koşulları, beslenme şekilleri, sağlık bakımları, dil sorunları ve diğer psiko-sosyal ihtiyaçlarını kırsal alanın koşullarına göre ele alınarak tanımlanmalıdır.

Türkiye nüfusunun %76'sı kentlerde yaşamasına rağmen, yaşlı nüfusun büyük oranı kırsalda yaşamaktadır. Kırsal kesimde 65 yaş ve üzeri nüfusun oranı % 12,8 iken, kentlerde yaşayanlar arasında bu oran % 6,5'e inmektedir. Kırsal kesimde yaşayan yaşlıların %42,9'una aile içinde ya da çocukları tarafından bakılmaktadır. Kentlerde bu oran %30,5'tir. Yaşlı nüfusun ortalama yaşı 73,2'dir. Yaşlıların % 55'i kadın, %45'i erkektir⁶.

Kırsal Alanda Yaşlı Olmak

Kırsal kesimde yaşayan yaşlı nüfus, temel yaşam standartlarına ulaşmada mekansal dezavantajlara sahiptir. Ülkemizde, özellikle 1950'li yıllardan itibaren ivme kazanan göç sürecinin nedenleri arasında; kaynaklara ve hizmetlere erişimde sorunlar yaşanması, kırsalda iş imkanlarının sınırlı olması, eğitim ve sosyal güvenlik sorunları olarak gösterilebilir.

Yaşamakta olan bu göç süreci kırsal kesimin yaş yapısını değiştirmiştir. Dolayısıyla yaşlı nüfusun önemli bir kısmı kırsal alanda yaşamlarını sürdürürken köylerde fiziki ve sosyal altyapı yetersizlikleri ile temel kamusal hizmetlere düzenli erişimin sağlanamaması gibi sorunlarla karşılaşmaktadırlar.

Kırsal alanda yaşayan yaşlı nüfusun ekonomik geçim kaynaklarından en önemlisi tarımdır. Tarım, kırsal alanda yaşayan yaşlıların ekonomik anlamda gelir elde ettikleri önemli bir sektördür. Türkiye'de tarımda istihdam edilen 65 yaş ve üstündeki nüfus 446 bin kişidir⁷. Bu nüfusun önemli bir kısmının sosyal güvencesiz ve kayıt dışı olarak çalıştığı düşünülmektedir.

Yapılan çalışmalar, tarımda emeğinin karşılığı olan ekonomik geliri elde edemeyen, bu gelirle

geçimini sağlayamayan yaşlıların yoksullukla yüz yüze geldiğini ortaya koymaktadır. Bu tip yoksulluktan en fazla etkilenenler ise kırsal alanda yaşayan yaşlı kadınlardır.

Türkiye'de kırsal kesimde yaşayan 65 yaş ve üzeri sosyal güvencesiz yaşlıların durumunu incelediğimizde; 2011 yılında sosyal güvenlik kurumuna kayıtlı olmayan erkeklerin sayısı 284 bin, kadınların sayısı ise 163 bin'dir. Kayıtlı olanların sayısı ise erkeklerde 55 bin, kadınlarda 3 bin'dir. 2012'de sosyal güvenlik kurumuna kayıtlı olmayan erkek sayısı 289 bin'e çıkarken kadın sayısı ise 162 bin'e düşmüştür. 2013 verilerini incelediğimizde sosyal güvenlik kurumuna bağlı olanların sayısı 283 bin iken kadınlar yine erkeklerin gerisinde seyredererek 160 bin'e düşmektedir ⁸. Dolayısıyla tablo pek iç açıcı değildir.

Kırsal kesimde çalışan kişiler kötü şartlarda ve sosyal güvenceden yoksun olarak çalışmaktadırlar. Dolayısıyla bugün kırsal kesimde tarım sektöründe kayıt dışı ve ücretsiz aile işçisi olarak çalışan ve çalıştırılan kişiler yarının kırsal yoksullarını oluşturacaklardır.

Bir Tarihi Yok Etmeyelim

Hepimiz bir gün yaşlanacağız. Ancak yaşlılık sürecinde yaşanacak olan olumsuzluklar kaderimiz olmamalıdır. Yaşlılık döneminin daha iyi olması için yeni sosyal politikaların geliştirilmesi ve uygulanmasına ihtiyaç vardır. Herkesin yaşlanınca bağımlılıkları olabilir. Ancak geçmiş dönemlerdeki gibi yaşlıları hasta, yaşlılığı ülkenin başına gelen bir felaket olarak görmemeliyiz. Bu nedenlerle yaşlanmayı ve onun doğurduğu yaşlılığı iyi kavramamız gerekiyor.

Yakın bir gelecekte nüfusumuzun önemli bir bölümü 65 yaş ve üzeri

bireylerden oluşacaktır ve bu nüfusun bir kısmı da kırsal bölgelerde yaşayacaktır. Dolayısıyla kırsal bölgelerde yaşayan yaşlıların sosyo-ekonomik özelliklerinin belirlenmesi için daha fazla araştırma yapma ihtiyacı doğmaktadır. Kuşkusuz kırsal bölgede yaşayan yaşlı bireylerin, hizmetlere ulaşımı kentlerde yaşayanlara göre daha zordur. Kırsal bölgelerde yaşayan yaşlıların hizmetlere erişimlerinin sağlanıp sağlanmadığı ve bu hizmetlerin hangi boyutta olduğunu anlayabilmek açısından ihtiyaç analizleri yapılmalıdır.

- 1 Yaşlı nüfusun sayısal büyüklüğüdür.
- 2 Türkiye İstatistik Kurumu'nun Mart 2013 tarihli "İstatistiklerle Yaşlılar 2012" adlı kitapçığından alınmıştır.
- 3 Koç v.d., 2010
- 4 Karakaya, 2009
- 5 TÜİK, 2013c
- 6 Türkiye İstatistik Kurumu'nun 14 Şubat 2013 tarihli ve "Nüfus Projeksiyonları, 2013-2075" başlıklı haber bülteninden alınmıştır. URL: <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=15844> (Son erişim tarihi:31.11.2014)
- 7 Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması, 2013
- 8 TÜİK, Veri tabanları, Hane halkı İşgücü Anketi Sonuçları. <http://tuikapp.tuik.gov.tr/isgucuapp/isgucu.zul> (Son Erişim Tarihi: 03.02.2014)

38,7
MİLYON

AMERİKA BİRLEŞİK
DEVLETLERİ

- Yaşlı nüfusu en fazla olan ülkeler
- Yaşlıların nüfus içinde yüzdesinin en fazla olduğu kıta
- Yaşlıların nüfus içinde yüzdesinin en az olduğu kıta

% 20

AVRUPA

106
MİLYON

ÇİN

39,6
MİLYON

HİNDİSTAN

% 5

AFRİKA

Nüfusun yaşlanmasının kökeninde, yaşlı nüfusun olağanüstü şekilde hızlı artışı yatmaktadır. Bu artış, 20. Yüzyılın başında ve ortasındaki yüksek doğurganlık hızlarının bir sonucudur. O dönemlerde doğan nüfus artık yaşlı nüfus çağına gelmiştir.

Yaşlanma ve Kırsal Yaşlılık Mevcut Durum Raporu,
Kalkınma Atölyesi, Mart 2015

YAŞLANMA
VE KIRSAL YAŞLILIK

Mevcut Durum Raporu

YAŞLANMA

Dr. Ayşe Kudat

“ Herkes uzun yaşamak ister ama kimse yaşlanmak istemez. ”

Aynı şekilde tüm medeniyetler uzun yaşama erişebilmek için türlü yöntemler geliştirmişlerdir. Çağımızda ‘gelişmiş’ ülkelerin büyük çoğunluğunda yaşam beklentisi yüksek ve yaşlı nüfusun geneldeki payı büyüktür. Vatandaşlarını uzun yaşatabilen ülkeler yakın zamana kadar başarılı sayılanlarken öngörmedikleri sorunlarla karşılaşmaları nüfus yaşlanması karşısında bir çok konuda önlem almalarını gerektir-

meye başlamıştır. Kişisel düzeyde ‘sıkıntı vermeyen bir yaşlı dostsuz kalmaz’ denir ama toplumsal düzeyde küresel yaşlanmanın büyük sorunları birliğinde getirdiğine kuşku yoktur. Zengin toplumlarda yaşlıların sıkıntı vermeden yaşam sürdürülebilmesi için büyük çabalar ve masraf gerekmektedir.

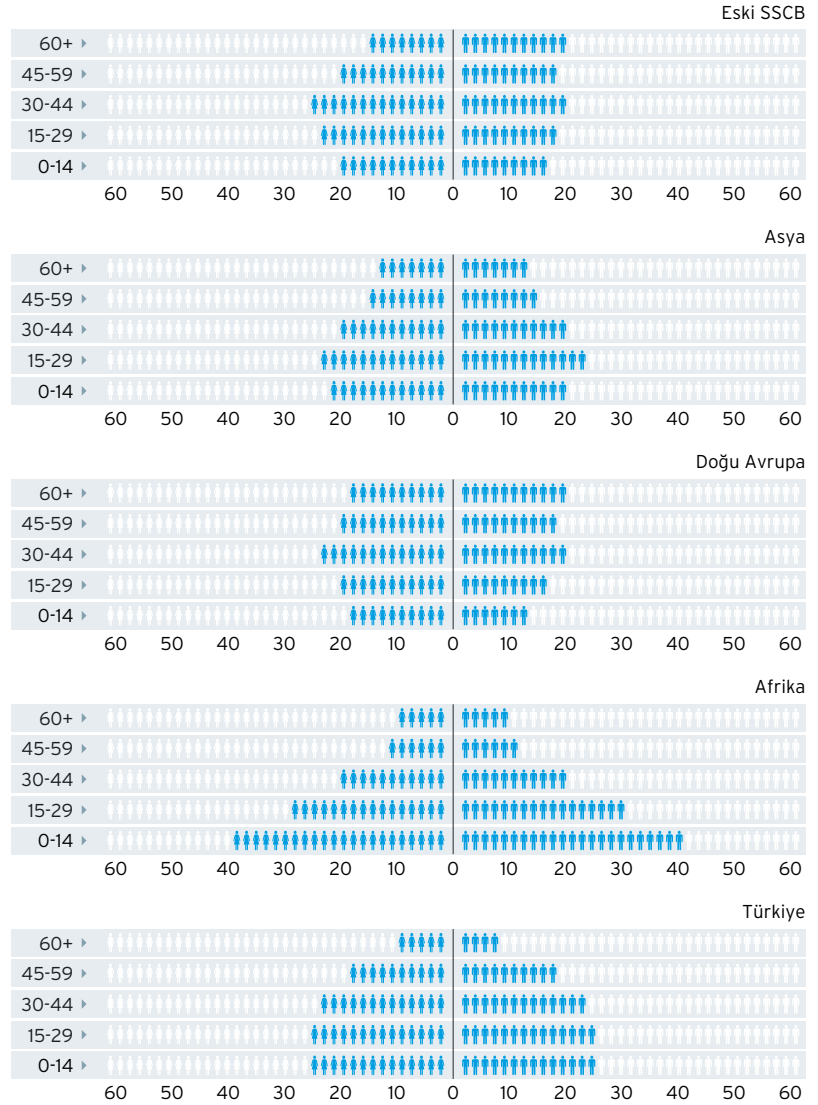
Dünyanın çok yaşlanmış ülkeleri giderek aşılması zor sorunlarla karşı-

karşıya gelmişlerdir. Bunlar da hem sistem hem de yaşlı insanlar sorunları süregelenle çözümlerle giderebilmekte zorlanmakta ve beklentiler de düş kırıcı noktaya gelmektedir. Amerika Birleşik Devletleri dahil gelişmiş ülkeleri iflasa sürükleyebilecek sorunları yaratan bu olgu gelişen ülkelerin hepsinde hızla yaygınlaşmaktadır. Her iki grup ülke de yeterli hazırlık yapmamakta, sosyal güvenlik harcamalarının devlet gelirlerini ne denli zorlayacağı yeterince irdelenmemektedir. Moody gibi kuruluşlar toplumsal yaşlanmanın, gelişen ülkeler dışında, dünya ekonomisinde sert bir daralmaya yol açacağını savunmaktadırlar.

Yaşlılık sürekli yokuş aşağı inme anlamına gelmediği gibi, toplum yaşlandığı için yapacak bir şey olmadığını düşünerek bir kenara çekilmek de gerekmez. Tersine bir çok çözümü bir arada kullanarak yaşlanmayı daha olumlu bir süreç haline getirebiliriz.

“Yaşlı bir bey bin bir sorun ve acı içinde derdine derman aramak için doktora gider. Her şikayetini anlattığında doktor muayene bile yapmadan ‘yaşlılıktan’ der. Hiç olmazsa bazı ağrıları için ilaç yazılmasını bekleyen hasta dayanamayıp doktora bir tokat patlatır. ‘Ne yapıyorsunuz’ diye acıyla bağırarak doktora ‘yaşlılıktan’ diye yanıt verir hasta...”

Nüfus yaşlanması çoğu ülkenin az veya çok karşılaştığı bir olgudur. Bunun temel nedenleri ölüm oranlarındaki azalma ve üretkenliğin düşüşüdür. Sosyal, ekonomik, tıbbi, bilimsel ve teknolojik değişimler

yaşlı nüfusunu görece olarak artmasına yol almıştır. Sonuçta çocukların göreceli sayısında düşüş, çalışanlarla yaşlıların sayısında da artış görünür. Birleşmiş Milletleri küresel nüfus yaşlanması konusunda derlediği bilgiler 1990 da %9.2 oranında olan 60 yaşının üstündeki kesimin 2013 de %11.7 olduğunu ve 2050 de %21 e yükseleceğini göstermektedir. Günümüzde sayıları 850 milyona yaklaşmış 60 yaş üstü insanların 2050

deki sayıları 2 milyara yaklaşacaktır. Bir kaç yıl önce, 2002 de gelişmekte olan ülkelerde 400 milyon yaşlı varken bu sayı 2025 de 840 milyonu bulacaktır. Bu gün yaşlıların üçte ikisi gelişmiş ülkelerde yaşarken 2050 yılında her 10 yaşlıdan sekizi gelişmekte olan ülkelerde olacak ve bu durum o ülkelerin ekonomisinde büyük sıçramalar olmazsa bu gün karşılaştığımız, aşına olduğumuz sorunlardan farklı sorunlar yarata-

Hanehalkı Türüne Göre Yoksul Sayısı ve Yoksulluk Oranı
(Eşdeğer hanehalkı kullanılabilir medyan gelire göre yüzde 60'lık kriterlerine göre)

Hanehalkı Türü	Hanehalkı Sayısı (Bin)	Yoksul Sayısı (Bin)	Yoksul Oranı (%)	Yoksulluk Oranı (%)
TÜRKİYE				
Toplam	73.604	16.741	100,0	22,7
Tek kişilik hanehalkı	1.745	234	1,4	13,4
65 yaş ve üzeri	870	178	1,1	20,5
Kadın	1.126	179	1,1	15,9
Erkek	619	55	0,3	8,9
Bağımlı çocuğu olan hanehalkı	55.499	15.202	90,8	27,4
İki yetişkinli , üç ve daha fazla bağımlı çocuğu olan hanehalkı	10.927	5.257	31,4	48,1
Tek yetişkinli, en az bir bağımlı çocuğu olan hanehalkı	1.088	331	2	30,4
İki yetişkinli, iki bağımlı çocuğu olan hanehalkı	13.118	1.989	11,9	15,2

Kaynak: TÜİK verilerinden hazırlanmıştır, Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması, 2012.

caktır. Bu ülkeler refah düzeylerinde göze görülür bir iyileşme olmadan yaşlılarına bakamaz hale gelecektir.

Yaşlı nüfus yoğunluğu bazı ülkelerde geniş çapta sosyal ve ekonomik değişimlere neden olmaktadır. Japonya, Almanya, Yunanistan, İtalya ve İsveç'te nüfusun %20 si 65 yaşın üstündedir. Ülkeler yaşlanmakla kalmayıp, yaşlı nüfus içinde 80 yaş ve üstündeki gurubun oranı daha da hızlı artmaktadır. Küresel olarak, 80 ve üstü yaş gurubu tüm diğer gruplardan çok daha büyük bir hızla artmaktadır. Çin ve Hindistan'da 2040 yılında yarım milyar insan 65 yaşını geçmiş olacaktır. Kuzey Amerika'da da 2040 yılında her 5 kişiden biri 65 yaşını geçmiş olacaktır. Birleşmiş Milletler kuruluşları her yıl 58 milyon insanın 60 yaşına ulaştığını açıklamışlardır. Bütün bu olgular çalışan nüfus üzerinde giderek artacak sorunlar yaratacaktır. 2050 yılına geldiğimizde dünyadaki 80 yaş ve üstündekiler şu andaki sayılarının üç misli artarak 400 milyona yaklaşacaklardır.

Küresel istatistikler 60 yaşının üstündeki insanların %40'ının ya tek başlarına ya da eşleriyle birlikte yaşadığını yani çocuklarının yanında veya huzur evlerinde olmadıklarını göstermektedir. 'Bağımsız yaşam' denilen bu olgu özellikle gelişmiş ekonomileri olan ülkelerde yaygındır.

Yaşlıların çoğunluğu kadındır. Oysa emeklilerin ve gelir sahibi olan yaşlıların çok küçük bir oranını kadınlar oluşturmaktadır. Birleşmiş Milletler istatistiklerine göre 2013 yılında 80 yaşının üstündeki her 61 erkeğe karşı 100 kadın yaşamakta idi. Nüfus yaşlılığının yoğun olduğu Doğu Avrupa ülkelerinde yaşlı kadın yoğunluğu özellikle kırsal bölgelerde yüksektir. Kadınların kayıt dışı ekonomiye katılımının yüksek olması yaşlılarının iş gücüne katılımıyla ilgili istatistiklere de yansımıştır.

Özellikle gelişen ekonomilerde parasal gereksinim nedeniyle 65 yaş ve üstünde gurubun iş gücüne katılımı yüksektir. Örneğin, 2010 yılında gelişen ülkelerde bu katılım %31 iken

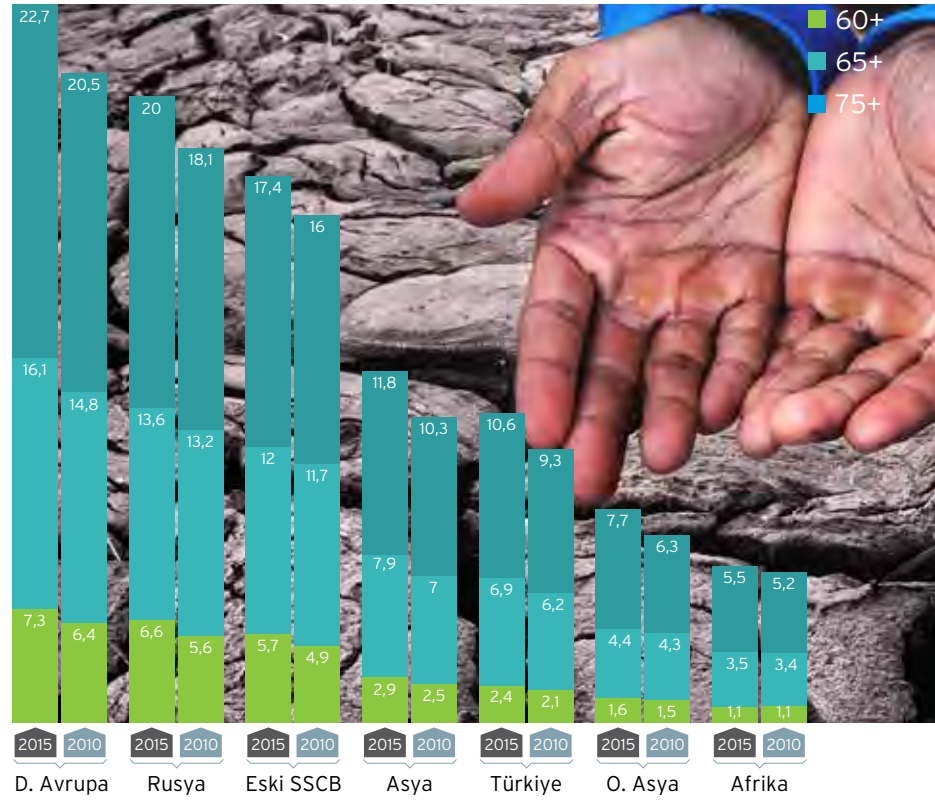
gelişmiş ülkelerde % 8 düzeyindedir. Küresel düzeyde artan bu katılımı yoğunlukla erkekler oluşturmaktadır. Kadınlar ise kayıt dışı sektörlerde ve özellikle tarım sektöründe çalışmalarını sürdürmek zorunda kalmakta ve emeklilik hakkı elde edemediklerinden çalışmayı ileri yaşlara kadar sürdürmektedirler.

Yaşlıların iş gücüne katılımı hem kendileri için yararlı hem de parasal açıdan gerekli olmakla birlikte gelişmekte olan ülkelerde ve özellikle genç kuşağın işsizlikle mücadele ettiği ülkelerde sosyal gerginliklere yol açabilmektedir. Yaşlı yoksulluğunun azalması ve aktif yaşlanmaya yarayan bu katılımı teşvik etmek için farklı tür eğitim ve yönlendirme programlarına ihtiyaç vardır.

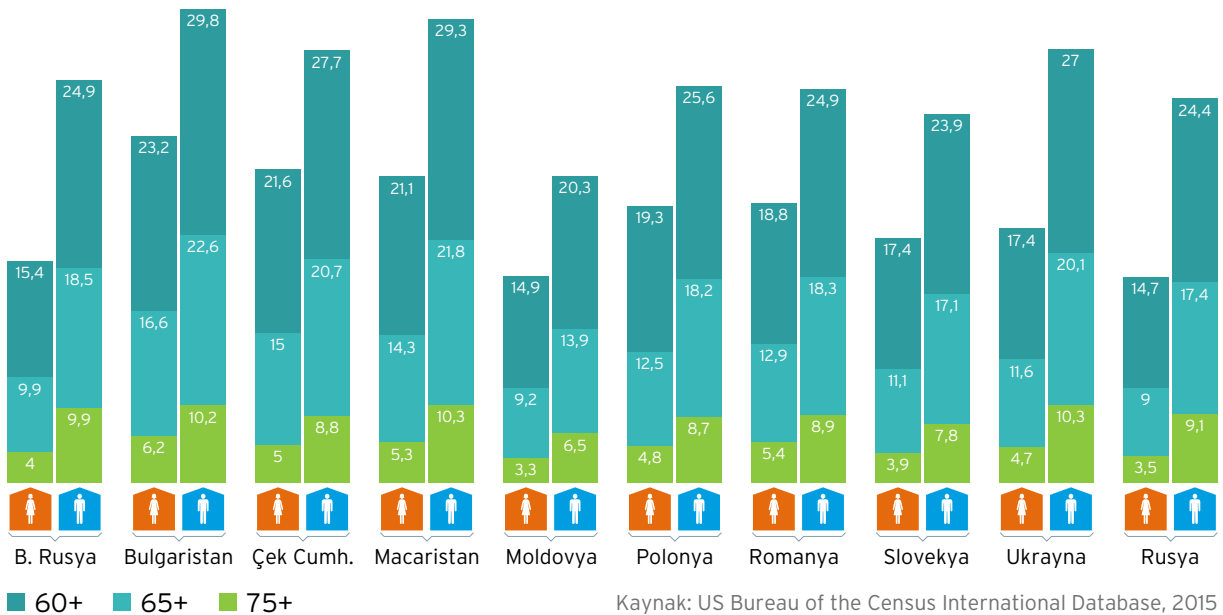
Avrupa Birliği (AB) ülkelerinde doğum oranları son derece düşüktür. Sanayileşme ve kentleşme sürecinde de aileye ait olan işlevleri kurumlar üstlenmiş ve aile ekonomik bir üretim birimi olmaktan çıkmıştır. Tek ebeveynli aileler dahil farklı aile türleri kabul bulmuş, boşanma oranları

zirveye çıkmış, ve çocuk yapma eğilimi azalmıştır. Tıptaki önemli gelişmeler sonucu da 2010 yılında ortalama yaşam beklentisi erkeklerde 77 kadınlarda da 83'e yaklaşmıştır. Bu nedenle AB artan sağlık harcamaları, sosyal güvenlik sistemindeki gelirlerin emeklilik ödemeleri için harcanması, işgücündeki daralma ve büyümedeki düşüş nüfusun aşırı yaşlanmasının sonucu olmuştur.

Türkiye'ye komşu Doğu Avrupa, Rusya, Orta Asya, Gürcistan gibi ülkelerde toplumsal yaşlanma büyük boyutlara ulaşmıştır. Bu ülkeler ve Özbekistan, Kazakistan gibi Orta Asya ülkelerini kapsayan Dünya Bankası yayını araştırmalarımda gösterdiğim gibi Sovyetler Birliğinin çöküşü sonucu bir çok ülke emeklilik ödemelerini yapmakta zorlanmış ve yaşlılar toplumun en madur grubu haline gelmiştir. Yaşlıların büyük çoğunluğunun kadınlardan oluşması, çekirdek ailelerin Doğu Avrupa ve Rusya'da çoktan kayıplara karışması

Kaynak: US Bureau of the Census International Database, 2010-2015

Kaynak: US Bureau of the Census International Database, 2015

bu insanları yapa yalnız bırakmıştır. Gençlerin kırsal alanlardan kaçarak kentlerde iş arayışına girmesi de kırsal kesimde sorunları arttırmış ve örneğin bu alanlarda zayıf olan sağlık hizmetleri yaşlıların ihtiyacını karşılamamıştır.

Türkiye'de 2012 yılında 65 yaş üstündeki grup %7.5 iken 2023 yılında %10.2 ve 2050 yılında da %20.8 olacaktır. Şu anda Ege bölgesinde 65 yaşın üstündeki nüfus %17'ye varmıştır. İstanbul'da da bu oran %14 geçmiştir. Türkiye Gerontoloji Atlası çalışmalarına göre Türkiye Güney Kore'den sonra en hızla yaşlanan ülkedir. Bu gün 50 yaşında olan grubun %20'si 100 yaşına kadar yaşayabilecektir. Şu anda 19 milyon genç nüfusu ile 24 Avrupa ülkesinin en genci olan Türkiye bu ülkelerle karşılaştırıldığında onlardan iki misli hızla yaşlanacak ve buna doğurganlığın hızla azalması ve ortalama yaşam süresinin yükselmesi neden olacaktır.

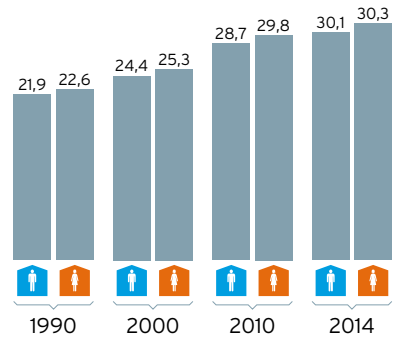
Türkiye dahil gelişmekte olan ülkelerde İkinci Dünya Savaşından sonra nüfus büyümesi kalkınmayı engelleyici en önemli faktörler arasında görüldüğünden artık doğurganlık ve ölüm hızı Türkiye'nin de her bölgesinde düşmüştür. Hatta doğurganlığın en yüksek olduğu Doğu Anadolu bölgesinde 20 yıl içinde kadın başına çocuk sayısı 4.47'den 3.4'e düşmüştür. Bu hız Batı Anadolu'da 1.93 ve Orta Anadolu'da 1.89'a inmiştir.

Bir taraftan emeklilik hakkını kazanmış grubun darlığı, emekli maaşı alabilen insanların yoğunlukla erkek olması ve de erken yaşta emekli olma eğilimi sistemi zorlamaktadır. Genç nüfusun önü açılmalı, onlara iş imkanı olsun düşüncesiyle erken emekliliği destekleyen sistem bir taraftan çalışanların yaşlılara bakım yükünü arttırmış diğer taraftan da emekli ma-

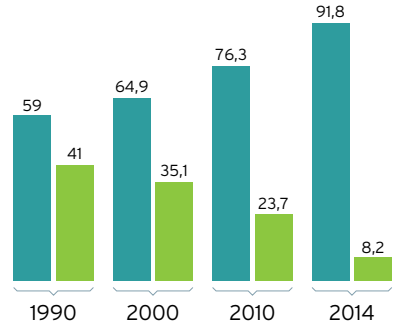
aşlarının zorlukla geçinebilir düzeyde kalmasına yol açmıştır. Buna rağmen bir çok emekli, tüm diğer dünya ülkelerinde olduğu gibi, ailelerine parasal destek vermektedir.

Türkiye Emekliler Derneğinin 2010 yılında yaptığı bir araştırmaya göre emeklilerin %79'u evli ve %79'u da erkektir. Ayrıca, 50 yaşın altında emekliye ayrılanlar %62'yi geçmektedir. Emeklilerin %96'sı emekli aylıklarının yeterli olmadığını, buna rağmen çoğunlukla işsiz olan çocuklarını geçindirmek zorunda olduklarını açıklamışlardır. Üçte ikisinin kendi evlerinde yaşayan emeklilerin %82 sağlıklı beslenemediklerini, %97'si birikim yapamadıklarını ve %74'ü de borçlu olduklarını belirtmiştir. Neredeyse yarısının sürekli hasta olduğunu söylediği emeklilerin %95'i saygı görmediklerini ve %95'i de mutsuz olduklarını belirtmiştir. Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununa göre yaşlılık emekliliği kapsamına girmeyen 65 yaş üstü gruba verilen Muhtaç, Gücsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşları için yaşlılık aylıkları da daha da muhtaç hale getirecek ve yoksulluğa itecek kadar azdır.

Yaşlıların sorunlarının azaltmanın önemli yollarından biri emeklilik yaşını yükseltmek, hatta emekliliğe hak kazanabilmek için insanları 65-67 yaşına kadar çalıştırmak ve 60 yaşının üstündeki yaşlıları işgücüne katmaktır. Küresel olarak uygulanması düşlenen ama Türkiye gibi işsizlik oranlarının yüksek ve özellikle bu oranların genç nüfus grubunda aşırı yüksek olması nedeniyle fazla ciddiye alınan bir çözüm olarak görünmemektedir. Genç nüfusun işsiz güçsüz gezinmesi terör dahil büyük sorunlara yol açtığından yaşlılık sorununun çözümü ertelenmektedir.

1990-2014 Arası Ortanca Yaş

1990-2014 İl ve Köy Nüfusları

■ İl ve ilçe merkezleri
■ Belde ve köyler

Kaynak: TÜİK

Çözümlerin ertelenmesi ise sorunları çok yakın zamanda büyütecektir. Şu anda bile çok yüksek emeklilik yükü yaşanan ülkelerin karşılaştığı sorunların başında gelmektedir. Yaşlılık destek oranları gelişmiş ekonomilerde zaten çok yüksektir. Bu nedenle de yaşlılara yardımı sadece genç ve orta yaşlılardan beklemeyp, yaşlıları da yaşlı bakımına katkıda bulunmaya hazırlamak gerekir. Bunun bir çok ülkede zaten yaygın olduğunu ve de 70 yaşındaki insanların 90 yaşlarındaki ana ve babalarının tek bakıcısı olduğunu görmekteyiz. Yaşlılara dönük eğitim programları ile bu tür katkılar toplum düzeyinde de geliştirilebilir ve yaşlıların nüfus yaşlılığının çözümüne gönüllü veya ücret karşılığı katkısı arttırılabilir. Bu tür aktiflikler yaşlılık sürecinin hızını düşürerek, yaşlıların topluma sağlıklı katılımını arttırır.

Yapılan araştırmalar yaşlı bakımına aktif olarak katılan insanların belleklerini de daha çalışır halde tutmalarına yardımcı olduklarını göstermektedir. Nasıl beden egzersizi sağlığa katkıda bulunuyorsa yaşlılara bakımın, onlarla hafıza egzersizi yapmanın, birlikte kitap okumanın da dilimizden düşüremediğimiz hafıza kaybı olaylarını geciktirici işlevi olduğuna kuşku yoktur. Yanlış kalmadıklarında yaşlılar farklı doğal yöntemler kullanarak bellek ve güç kayıplarını aza indirmeye çalışırlar. Kurumsal yaklaşımlar da bunu destekleyip, güçlendirebilirler.

“İki yaşlı çift sohbet ederken ev sahibi bey: ‘geçenlerde bizim hanımla yeni açılan bir lokantaya gittik ve harika yemekler yedik, tavsiye ederim’, demiş. Arkadaşı da lokantanın adını öğrenmek istemiş. Ev sahibi düşündükten

sonra: ‘sen geçenlerde hanımına bir çiçek almıştın, adı neydi?’ diye sormuş ve ‘Lale’ yanıtını almış. ‘Yok, hani kat kat yaprakları olan bir çiçek’, demiş. Arkadaşı da ‘Karanfil’ yanıtını vermiş. ‘Hayır, dikenleri var.’ demiş. Arkadaşı ‘Gül’ deyince ev sahibi mutfaktaki eşine seslenir: ‘Gül, geçenlerde gittiğimiz lokantanın adı neydi?’, diye sorar.

Türkiye’de politik iradenin de desteklediği kentleşme hızı tüm gelişen ülkelerdeki gibi yaşlıları kırsal kesimde bırakarak bir taraftan tarımsal kalkınmaya köstek olurken, şehirlerde koşuşan gençler giderek daha ileri yaşlarda evlenerek, geçim sıkıntısı nedeniyle karı-kocanın birlikte çalışarak ve küçük apartman katlarına sığışmak zorunluğu yaşadığından çocuk yapmaya giderek daha az gönüllü hale gelmektedir. Yani hem kentleşme hem de doğum oranlarını birlikte arttırmak olanaksızdır. İnşaat sektörü gelişsin ve müteahhitler giderek daha da zenginleşsin istesek bile kentlerdeki gençleri 3-4 çocuk yapmaya ikna etmek zordur. Ayrıca, kentsel dönüşüm ve büyük şehir içeren illerin idari yapısındaki değişiklikler çiftçileri rant peşine düşürerek tarım arazilerinin azalmasına, kırsal alanda kalmış yaşlıların da mal ve mülklerini satarak şehirlere akımına hız verecek ve buralarda da çocukları tarafından bakımı zor yaşlı guruplar oluşacaktır.

Kırsal alanda geniş aileler yaşlı bakımı için daha rahat dayanışma yapabilirken metropollerin çeşitli yerlerine sığınmak zorunda kalan parçalanmış ailelerin yaşlılarına destek vermeleri bir çok bakımdan zorlaşacaktır. Sonuçta göçler nedeniyle genç nüfusun yoğun olduğu kentler doğum hızını keseceklerinden nüfus

©Berk Özdemir, 2013

yaşlanmasını da hızla arttıracaktır. Sosyal değerlendirmesinin hala yapılmadığı kentsel dönüşüm süreci de yaşlı kesim üzerinde bir çok olumsuz etki doğuracaktır.

Sonuçta, toplumsal yaşlılık yaşlıları, yaşlı ailelerini, sağlık ve emeklilik sistemlerini, tarımsal üretimi, kırsal alanlardaki kurumları, kentsel dönüşüm gibi sosyal sonucunun nereye varacağı bilinmeyen yaklaşımları zorlamaktadır. Özellikle gelişmiş ülkelerin şu andaki sorunları ekonomik büyümelerini engellemektedir. Türkiye’de de toplumsal kalkınmanın önüne geçmek için gerekli tedbirler alınmamış ve önümüzdeki 20 yıl içinde ortaya çıkacak sorunların araştırması ve çözümü üzerinde yeterince durulmamıştır. Toplumun her kesiminin gecikmeksizin çok boyutlu toplumsal yaşlanma süreci ve sorunları üzerinde çalışmaya başlamasında yarar vardır. Bunu yaparken de şu anda bu sorunlarla savaşılan ülkelerin deneyimlerinden yararlanmak çözüm üretici olacaktır.

Bir alan çalışmasında Adana'nın Tufanbeyli ilçesine bağlı bir köyde okul çağında hiçbir çocuğun olmadığı, köyde yalnızca yaşlılar ve az sayıda orta yaş üstü kişilerin yaşadığını söylemişlerdi. Ziyaret ettiğimiz bir evde yaşlı bir karı kocanın yürüme zorluğundan dolayı sürekli üst katta yaşadıklarını, merdivenleri inip, evin önüne dahi çıkamadıklarını gözlemlemiştik. Yaşlı çiftin çocukları, anne babasının evin dışına çıkması için herhangi bir çözüm üretme gayretine girmemişlerdi.

Doğal gaz boru hattının
geçeceği güzergâh
üzerinde bulunan ve anket
çalışması için ziyarete gittiğimiz
Sivas'ın bir köyünde yalnızca
dört hanede insanların yaşadığı
ve tüm yaşayanların ankete cevap
veremeyecek kadar yaşlı olduklarını
görmüştük. Köyler boşalmış, kentlere
gidemeyen ya da gitmeyi tercih
etmeyen yaşlılar yalnız başına köyde
yaşar hale gelmişti.

ENGİN URAL'I DEĞERLENDİRMEK...

Yazan: Yücel Çağlar

Biliyorsunuz, geçtiğimiz aylarda, Türkiye Çevre Vakfı Genel Sekreteri Engin Ural'ı yitirdik. Doğal olarak Engin Ural'ın ardından olumlu özelliklerini öne çıkaran değerlendirmeler yapıldı. Çoğu abartısı olmayan, yerinde, hakça ancak kimi yönlerden eksik değerlendirmelerdi bunlar: Engin Ural, aynı zamanda bir ilkelilik, tutarlılık anıtıydı da. Onun bu yanını doğru değerlendirebilmek için, kimi gerçekliklerin bu bağlamda da anımsanmasında yarar var.

Nedense, çoğu kez yaşamın sonlu bir süreç olduğu gerçeğini göz önünde bulundurmuyoruz. O sonun ne zaman ve nasıl geleceğinin bilinmemesi ise, yaşantımıza ürkünç de olsa kışkırtıcı bir gizem katar. Kışkırtıcılığı bizi, gelecek zamanımızı daha anlamlı olduğunu düşündüğümüz biçimde geçirme çabalarına yöneltir.

Kimilerimiz, bu çabaların olabildiğince olumlanabilecek doğrultuda olmasına daha çok özen gösterir. Bu olumlanabilecek çabaları sürekli kılmanın öncelikli koşullarından birisi, tutarlılıktır. Türkiye Çevre Vakfı (TÇV) kurucu ve yöneticilerinden Engin Ural, tutarlılık içinde olabilen ender yurttaşlarımızdan birisiydi; bir tutarlılık örneği idi. Değer yargılarında, ilkelerinde, görüşlerinde, dolayısıyla tutum ve davranışları ile ilişkilerinde tutarlıydı.

Ülkemizde çevre koruma duyarlılığının, daha önemlisi, bilincinin oluşmasına uzunca bir dönem öncülük eden, önemli katkılarda bulunan TÇV'nin çatısı altında üretilen ve ülkemizde çevresel literatürün oluşmasına önemli katkıları bulunan çok sayıda yayın, seminer-sempozyum-panel benzeri etkinlikler ile çeşitli proje uygulamaları ve saha çalışmaları şeklinde yürütülen her ne varsa, neredeyse tümünü tasarlayan, çok daha önemlisi, tasarladıklarını tam bir tutarlılık içinde yaşama geçiren, aydın bir yurttaşımızdı.

Öte yandan; çoğu kişi ve kuruluşlarla karşılaştırıldığında Engin Ural'ın ürettikleri şaşırtıcı çokluktur; çoğunluğu gerçekten de son derece önemlidir. Ancak, ürettiklerinin çokluğuna ya da önemliliğine indirgenmiş bir değerlendirme, ürettikle-

rinin işlevselliklerinin, gerektirdiği kaynakların sağlanması ve kullanılması sırasında gösterdiği ilkeliliğin gözden kaçırılmasına yol açabilecek bir başka haksızlık olacaktır.

Evet; yitirdiğimiz değerlerin ardından onları olumlu özellikleriyle anmak, sürdürülmesi gereken bir geleneğimizdir. Ancak, bu anmalara, "ders çıkarma" işlevinin de yüklenmesi yararlı olacaktır. Engin Ural da, yaptıklarından, daha da önemlisi, yaptıklarını yapma biçiminden dersler çıkarılması gereken bir yurttaşımızdı. Onu bu yanıyla da hep saygıyla anacağız.

adabey@adabey.com.tr

www.adabey.com.tr

**SOSYAL KALKINMAYI
DESTEKLİYORUZ!**

Rüzgara Karşı Yarım Yüzyıl Sosyal Kalkınma

Ayşe KUDAT

"... 2000 yılından beri sosyal değerlendirmenin ciddiye alınması için mücadele ediyorum ama küçücük bir başarının arkasında bile birçok yenilgi yatıyor."

2014 yılında 50. çalışma yılını geride bırakan, uygulamalı sosyal mühendisliğin öncülerinden Ayşe Kudat, 67 ülkeyi tanımış ve bunlardan en az otuzu üzerinde çalışmalar yapıp yayınlamıştır. Deneme Lisesi, ODTÜ, Robert Koleji, Oxford, Harvard ve MIT’de eğitim gören, BM, Dünya Bankası, Türkiye Kalkınma Vakfı gibi kuruluşlarda görev yapan Kudat’ın ulaştırma antropolojisi/sosyolojisi, kültürel miras, su atık su, enerji, işçi göçü, çevre sosyolojisi, sosyal etki değerlendirilmesi gibi konularda yaptığı çalışmalar, kalkınmanın farklı boyutlarını gözler önüne sermekte ve akademik bilgiler içermektedir.

KA. Eğitim hayatınıza Türkiye’de eğitim reformu kapsamında kurulan ve bir model olarak sunulan Deneme Lisesi ile başladınız. Hayatınıza etkileri nelerdir?

Deneme Lisesi’nin ilk talebelerindim. Kayıt numaram 4 idi, yani dördüncü olarak kayıt yaptırmıştım. Deneme Lisesi’nin ilk dönemlerinde, hepsi birbirinden iyi ve çoğunlukla üniversitelerden gelen öğretmenler görevlileri öğretmenlerimiz oldu.

Ortaokuldan itibaren ihtisaslaşma olurdu. Ben matematik bölümü mezunuyum. Sınıf arkadaşlarımdan hepsi doktora yaptı, üniversitelerde yüksek mevkilere geldi, aynı zamanda iş hayatlarında da çok başarılı oldular. Deneme Lisesi’nde okumamış olsa idim çalışma hayatım çok farklı gelişebilirdi ve yaşama bu kadar korkusuzca yaklaşmazdım.

KA. Deneme Lisesi’nden sonra Robert Koleji, ODTÜ, Oxford, Harvard Üniversitelerinde eğitim gördünüz. Lisans diplomasına sahip olmadan nasıl doktora yaptınız?

Robert Kolej’deki son yılımda, bir Amerikan gönüllü kuruluşu tarafından, Fransa’da düzenlenecek bir ay süreli kalkınma seminerine katılmak üzere seçildim. Bu seminerden hemen sonra da ODTÜ’den bir öğretim üyesinin önerisi üzerine Oxford’a gittim. Burada Sosyal Antropoloji Enstitüsü öğretim görevlileriyle konuşarak diploma programına katılmak istediğimi ve bunun sözlü sınavla mümkün olabileceğini öğrendim. İngiltere’deyken de hem 3 yıllık hem de 4 yıllık üniversite mezunu olunabildiği için Harvard’a başvurum kabul edildi.

KA. Üniversite eğitiminiz devam ederken çalışma hayatına atıldınız. 28 yaşında Berlin Bilim Merkezi’nde hem araştırmacı hem de yönetici olarak görev aldınız. Erken yaşta çalışmaya başlamanızın size katkıları neler oldu?

Beni yüreklendirdi, iş bulmamı kolaylaştırdı ve çalışma yaşamıma yön verici deneyim ve beceriler sağladı. Doktora aldığım iş aramam gerekmeden iş teklifleri almamı sağladı. Bugüne kadar hiç iş aramadım. Arasaydım zaten beceremezdim herhalde.

KA. “Rüzgara Karşı Yarım Yüzyıl Sosyal Kalkınma” kitabında da anlattığınız üzere hemen hemen dünyanın bütün kıtalarında çalıştınız. Neler yaşadınız oralarda?

Afrika’da 10 yıla yakın çalıştım. İş aramak konusuna nasıl yaklaşıyor

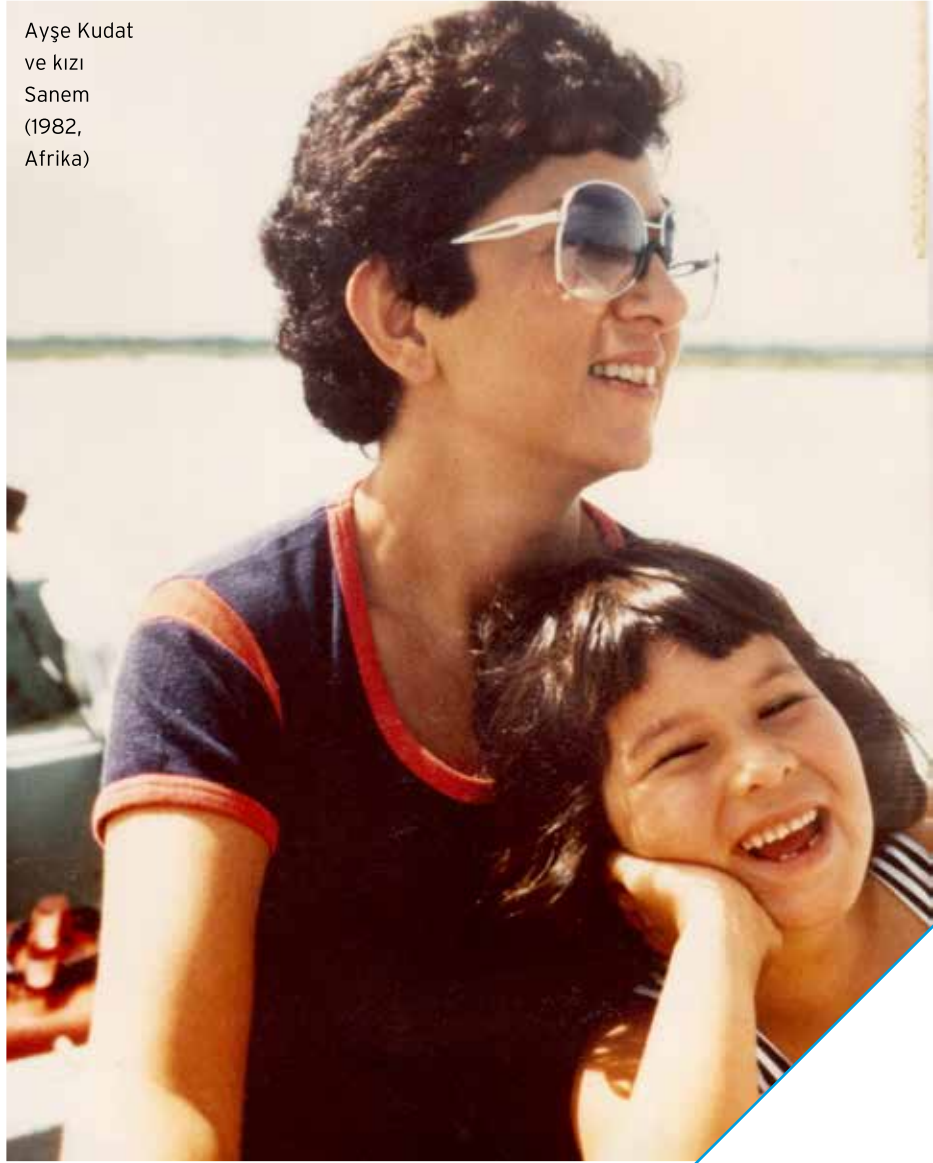
diye kara kara düşünürken telefonum çaldı ve Dünya Bankası'ndan bir hanım Kenya'ya gidip gitmeyeceğimi sordu. İki hafta içinde birkaç bavulla ve 14 aylık kızımınla yola çıktım.

İlk işim Kenya'da altı farklı kuruluşun kaynak sağladığı kırsal yolların yapımının izlenmesiydi. Bu konuda hiçbir bilgi ve becerim olmamasına rağmen o güne kadar çok farklı işlerde çalışmış olmamın verdiği cesaretle kendime ve yapmam gereken çalışmalara dair bir yol haritası çizdim. Araştırma yapmam gerekiyordu ve bakanlıkta araştırma asistanı olarak çalışabilecek hiç kimse yoktu. Bunun üzerine bakanlıkta çalışan sürücülerden bazılarını eğittim ve onlarla birlikte sahaya giderek tüm ülkeyi dolaştım. Sonunda işini çok iyi yapan ve büyük bir gönüllükle çalışan küçük bir araştırma ekibim oldu. En önemlisi de yavaş yavaş Kenya'daki üniversiteleri öğrendim ve onlara parça başı iş vermeye başladım. Beş yıllık işi yaklaşık 18 ayda bitirdim, kontrat sürem devam etmesine rağmen, çalışmayı sürdürmek istemedim. Birleşmiş Milletler'in Habitat adlı kuruluşundan teklif alarak, iş değiştirdim. Bu deneyim o kadar güzel, o kadar tatmin ediciydi ki bugün bile 'gel' deseler tereddütsüz Kenya'ya giderim.

K/. Kahramanmaraş-Kandil Barajı yeniden yerleşim eylem planı çalışmalarınız da ilham verici. Biraz bahsedebilir misiniz?

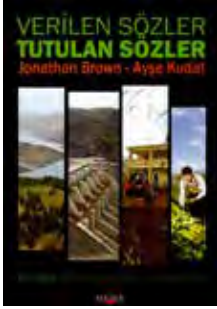
2009 yılından bu yana, bir Amerikan şirketiyle birlikte EnerjiSa'nın yaptığı baraj ve diğer enerji yatırımlarını, IFC (International Finance Corporation) ve yatırımlara parasal destek sağlayan diğer kuruluşlar

Ayşe Kudat
ve kızı
Sanem
(1982,
Afrika)

adına izliyorum. Çalışma yaşamıma başladığım ilk yıllarda insanların kamu tarafından inşa edilen dev barajlardan ne denli yaralandığını görmüş olduğumdan, EnerjiSa'ya farklı bir yol izlenebileceğini göstermeye çalıştım. Şirket yöneticileri ve çalışanları 'insana dönük' yaklaşımlara sıcak baktılar. 'İnsanca' alt yapı

/// Afrika'da 10 yıla yakın çalıştım. İş aramak konusuna nasıl yaklaşılr diye kara kara düşünürken telefonum çaldı ve Dünya Bankası'ndan bir hanım Kenya'ya gidip gitmeyeceğimi sordu. İki hafta içinde birkaç bavulla ve 14 aylık kızımınla yola çıktım. ///

“ ‘İnsanca’ alt yapı yatırımı yapılabileceğini örneklemek için “Verilen Sözler Tutulan Sözler” kitabını kocam Jonathan Brown, damadım fotoğrafçı Benjamin Ward ve büyük üstadımız Ara Güler’le birlikte hazırladım. ”

yatırımı yapılabileceğini örneklemek için “Verilen Sözler Tutulan Sözler” kitabını kocam Jonathan Brown, damadım fotoğrafçı Benjamin Ward ve büyük üstadımız Ara Güler’le birlikte hazırladım.

KA. Bu kapsamda uluslararası veya ulusal bankaların finansmanıyla yatırımcı kuruluşlar tarafından uygulanan büyük ölçekli yatırım projelerinde insanın, toplulukların dikkate alınması ve zarar verme yerine yarar sağlanması konusunda onların önünü açtığınızı ve örnek olduğunuzu düşünüyoruz. Sosyal değerlendirmenin önemsenmesini ve yatırımcıların sosyal adalet ilkesini sahiplenmesini nasıl sağladınız?

Bu, meslek yaşamımın en zor işlerinden biriydi. Uluslararası dev kuruluşlardan kredi alan devletler ve şirketler halka dönük işlere karşı çıkıyor ve ‘bildikleri gibi okumak’ istiyorlardı. Devletler kredi alabilmek için sosyal değerlendirme yapılmasına razı geldiler. Ancak Bakü İçme Suyu Projesi’nde olduğu gibi, öncelikle kredi veren kuruluşları sosyal değerlendirmenin yararına ikna etmek gerekti ve bu, Dünya Bankası’nı ikna etmekten daha zor oldu. Kredi veren kuruluşlar da, krediyi alanlar da hizmet sağladıkları insanların isteklerini ve gereksinimlerini bu insanlardan daha iyi

bildiklerine inanıyorlardı. İyi yönetilen özel şirketler ise, hizmet vermek istedikleri halkın ihtiyaçlarını daha iyi anlamakla kâr edebileceklerini zaten biliyorlardı.

Halka yararlı işler yapmak ve bunu halka danışarak yapmak hâlâ çok zor. Bunu becerebilmek için inanılmaz büyüklükte siyasi engelleri aşmak, çıkar gruplarını iyi anlamak, elle tutulabilecek küçük bir açıklık bularak onları değerlendirmek gerekiyor. 2000 yılından beri sosyal değerlendirmenin ciddiye alınması için mücadele ediyorum ama küçücük bir başarının arkasında bile birçok yenilgi yatıyor. İşte bu nedenle de gençlerimizin durmak bilmeden çalışmaları ve sorunlara bilimsel yaklaşımları gerekiyor. Örneğin, ülkemizde kentsel dönüşüm adı altında milyonlarca insan evinden barkında ediliyor, çeşitli nedenlerden dolayı düzgün bir çevre değerlendirmesi yapmadan her tarafa gökdelenler dikiliyor. Bu konuda sosyal değerlendirme ise hiç yapılmıyor. Sosyal bilimcilerimize bu konuda düşen önemli görevler var.

KA. Sosyal değerlendirmenin yanında kırvelik, uluslararası göç, yaşlılık, erkek fahişeliği, erkeklerle yönelik şiddet, kadınların sorunları gibi sosyal boyutu olan konularla da ilgilendiniz ve kitaplar

“ Halka yararlı işler yapmak ve bunu halka danışarak yapmak hâlâ çok zor. Bunu becerebilmek için inanılmaz büyüklükte siyasi engelleri aşmak, çıkar gruplarını iyi anlamak, elle tutulabilecek küçük bir açıklık bularak onları değerlendirmek gerekiyor. ”

yayınladınız. İlgili alanlarınızı nasıl keşfettiniz? Karşılaştığınız zorluklar ve bunları aşma yöntemleriniz neydi?

Bu gerçekten zor bir soru. Ben tanıdığım birçok sosyal bilimci ve ekonomist gibi aynı konuda 30 yıl yazıp çizemiyorum. Bir konuyla uğraşırken birçok farklı konuya merak salmaya başlıyorum. Bir daldan diğerine atlamaktan korkmuyorum ve atladığım her dal bir biçimde diğer dallarla ilgili hale geliyor. Bunda erken yaşta çalışma yaşamına atılmamın verdiği yürekli de var sanırım.

Örneğin, doktora çalışmalarımla siyasi antropolojiyle ilgiliydi. Kırvelik de Türkiye’nin çok parti dönemine geçişinde büyük rol oynayan bir kurumdu. Ayrıca, baraj çalışmalarını yaptığım Doğu ve Güney Doğu illerimizde çok yaygındı. Bu erkek odaklı kuruma ilgim yıllar sonra beni insan ticaretinin yalnız kadınlar üzerinden

yapılmadığını, tüm ‘medeniyetlerde’ ve tarihin her döneminde erkek çocuklar ve genç erkekleri de ilgilendirdiği sonucuna getirdi. “Satılık Erkeklik” konusu kısa bir süre Birleşmiş Milletler’in de gündemine girdi.

Örneğin yaşlılar. Bugün Doğu Avrupa, Rusya gibi ülkelerde 65 yaş üstü insanlar 15 yaş altındakilerden daha fazla sayıda. Bu ülkelerde hangi sektöre yatırım yaparsanız yapın bu olguyu dikkate almak zorundasınız. Yaşlılık, uzun yaşadıkları için özellikle kadınların sorunu. Ayrıca, yaşlılık sorunu, emeklilik düzenlemeleri ve huzur evleriyle de çözülemez. Yaşamının son yıllarını zorla kavuştuğu evinde geçirmek isteyen insanları kentsel dönüşüm hevesiyle evlerinden atıp, dost ve arkadaşlarından mahrum ettiğinizde, kentlerimizde sayıları giderek artan bu sosyal kesime kimin ve nasıl el uzatacağını kestirmek çok zor.

K/. Gençlerin sosyal kalkınma çalışmalarına katılımını her zaman teşvik ediyorsunuz. Gençlere bu konuda ne önerirsiniz?

Nereden başlarsa başlasınlar, ne

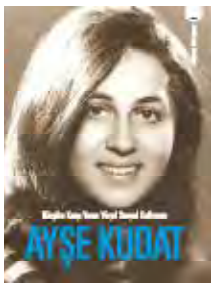
“ Yaşamının son yıllarını zorla kavuştuğu evinde geçirmek isteyen insanları kentsel dönüşüm hevesiyle evlerinden atıp, dost ve arkadaşlarından mahrum ettiğinizde, kentlerimizde sayıları giderek artan bu sosyal kesime kimin ve nasıl el uzatacağını kestirmek çok zor. ”

yaparlarsa yapsınlar sevecek, inanarak ve de tutkuyla yapsınlar. Bugün Türkiye’de büyük boyutlarda sosyal sorunlar var ve ne kadar uğraş verirse verelim sosyal bilimi ciddiye alıp da dinleyen yok. Kalkınma Atölyesi bu sorularla ilgili çalışma grupları oluştursun, birlikte ve soruna odaklı çalışsınlar. İnsana yönelik çalıştığınızda farklı sosyal grupların sorunlarını anlamak gerektiğini kısa sürede anlıyorsunuz.

K/. Çalışma hayatınızın 50. yılını geride bırakmanıza rağmen halen aktif bir şekilde çalışıyorsunuz. Hayatınızın bundan sonraki kısmında neler yapmak istiyorsunuz?

Çalışmaya devam etmek istiyorum. Şu anda Hindistan ve Türkiye’de bitirmeye çalıştığım bazı projelerim var. Onlar bittikten sonra farklı konular-

da yaptığım araştırmaları genişletip, yayınlamak istiyorum. Her zaman olduğu gibi uğraştığım konular birbirinden çok farklı gibi görünüyor ama ben başka türlü yapamıyorum. Yaşlanma ve yaşlılık, insan ticareti, ulaştırma antropolojisi şu anda eş zamanlı üstünde çalıştığım konular arasında.

KALKINMAYA KATKI VERENLER GENÇLERLE BULUŞUYOR

falkınmaya katkı verenler
@kalkınmayakatkı
inkalkınmaya katkı verenler
kalkınma atölyesi

Kalkınma Atölyesi kendi öz kaynakları ve gönüllülerin emek ve finansal desteğiyle KALKINMAYA KATKI VERENLER GENÇLERLE BULUŞUYOR, GENÇLER SOSYAL KALKINMAYA KATILIYOR programını başlatmıştır. Bu program kapsa-

mında hazırlanan yayınlardan ilki “Papua’dan Datça’ya Sosyal Kalkınma Çalışmaları: Carel Zwollo”dur. Rüzgara Karşı Yarım Yüzyıl Sosyal Kalkınma: Ayşe Kudat” ise programın ikinci yayınıdır.

**SOSYAL KALKINMAYI
DESTEKLİYORUZ!**

Paul Auster

KIŞ GÜNLÜĞÜ

■ ■ Ne de olsa zaman azalıyor. Belki de şimdilik hikâyelerini bir yana bırakıp hayatının anımsadığın ilk gününden bugüne kadar bu beden içinde yaşamının nasıl bir duygu olduğunu incelemeye çalışsan iyi olur. ■ ■

Paul Auster, İkinci Dünya Savaşı'nın hemen ardından 1947 yılında ABD'de New Jersey'e bağlı Newark'da doğdu. Columbia Üniversitesi'nde İngiliz, Fransız ve İtalyan edebiyatı üzerine eğitim aldı. Bir süre Fransa'da yaşadı ve çeviriler yaptı. Yazar, şair ve senarist olarak bilinen Auster'in başlıca yapıtları arasında New York Üçlemesi, Yalnızlığın Keşfi, Yanılsamalar Kitabı, Kırmızı Defter, Leviathan, Kehanet Gecesi, Duman, Görünmeyen, Yükseklik Korkusu, Yazı Odasında Yolculuklar, Karanlıktaki Adam bulunuyor. Yazarın Duman (Smoke) ve Surat Mosmor (Blue in the Face) isimli senaryoları ünlü yönetmen Wayne Wang tarafından filme çekilmiştir. Daha sonra Lulu On The Bridge (Lulu Köprüde) isimli kitabını da kendisi filme çekmiş, hem senarist hem de yönetmen olarak yapının tüm aşamalarında bulunmuştur.

Kış Günlüğü yazarın 64 yaşında yazdığı ve geçmişle hesaplaştığı kitabıdır. Yazar kitapta kendisini ikinci tekil şahıs yapıyor; kendisini karşısına oturup konuşuyor. Bazen üç yaşındaki haline, bazen ise 40 yaşına gidiyor. Kendisinde derin izler bırakmış olayları anlatıyor, sorguluyor.

En çok sorguladığı konuların başında ölüm geliyor. Babasının ölümü, annesinin ölümü, hatta kendisinin ölümü. Annesinin ölümünü 'yaşamının başladığı beden ölümü' olarak değerlendiriyor.

Kış Günlüğü, yazarın yaşadığı ve hatırladığı bütün anları hatırlayarak kendisiyle hesaplaştığı, kendisinin yazdığı ve çoğu gitmiş azı kalmış bir hayatın film şeridi gibi ele alınması, bireyin kendisiyle açık, samimi bir hesaplaşması niteliğindedir.

Bu yaştaki bir yazarın ya da profesyonelin kendine sakladığı anıları, sırlarını deşifre etmesi, yazması ve paylaşması zordur. Zordur, çünkü bu hesaplaşma genellikle korkutur, utandırır ve kişinin kendisinde bir şey kalmayacağını hissettirir.

Sakin bir ortamda, iç sesinizi rahat dinleyeceğiniz bir zamanda, yaşamınızla, sırlarınızla, korkularınızla, anılarınızla yüzleşmek isterseniz ve de ileri bir yaştaki insanları daha iyi anlamak istiyorsanız bu kitap size iyi gelecektir.

1980 Aydın, Nazilli doğumlu evli ve üç çocuk babası olan Mehmet Büyüktuncay, Manisa Celal Bayar Üniversitesi Yabancı Diller Yüksekokulunda İngilizce Okutmanı olarak görev yapmakta.

Hacettepe Üniversitesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde lisans ve yüksek lisansını tamamladıktan sonra Dokuz Eylül Üniversitesi Amerikan Kültürü Bölümü'nde doktora yaparak eğitimine devam

eden Büyüktuncay, yine Dokuz Eylül Üniversitesi Felsefe Bölümü'nde bir başka yüksek lisans tezi yazmakla meşgul.

Ağırlıklı olarak çağdaş İngiliz-Amerikan romanı ve otobiyografi türündeki eserler ile ilgilenen ve bunlar üzerine yazılar yazan Büyüktuncay ile Paul Auster'in "Kış Günlüğü" kitabı üzerine bir söyleşi yaptık.

Mehmet Büyüktuncay ile Paul Auster'in Kış Günlüğü Üzerine...

K.A. Dokuz Eylül Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisinin 2013 yılındaki sayısında yayınlanan "Kış Günlüğü: Paul Auster'in Otobiyografisinde Bedenin Fenomenolojisi ve Bedensel Algı Sorunu" başlıklı bir makaleniz bulunmakta. Kitabı, konuyu veya Auster'ı seçme nedeniniz nedir?

M.B. Öncelikle yazar ve sanatçı otobiyografileri okumak benim için hem akademik bir ilgi konusu hem de bir keyif. Bu yüzden Auster'in otobiyografisi Türkçe'ye çevrilir çevrilmez kitabı edinmiş ve okumuştum. Auster üzerine bir makale kaleme almamın sebebine gelince; Auster'in her daim popüler bir yazar olmasını bir kenara bırakacak olursak, kitabın tematik bir otobiyografi olarak ka-

leme alınmış olduğu kanaati benim seçimimde etkili oldu. Bilindiği gibi çağdaş otobiyografiler artık yalnızca yazarının yaşamındaki olayları kronolojik bir akış içerisinde yalın bir biçimde sıralayan kaba gerçekçi ve deyiş zenginliğinden yoksun düz anlatılar olmanın çok ötesinde bir noktada.

Kış Günlüğü'nde beni cezbeden şeylerden biri eserin öncelikle yazarın kendi bedenselliği ve dolayısıyla yaşlanma süreci ile ilgili bir kendiyi yüzleşme ve sorgulama içeriyor olması. Yazarın tematik tercihi, beni, bir yandan kitabın içeriğini beden, duyum ve algılar üzerine kaleme alınan felsefi metinlerle ilişkilendirmeye zorladı. Öte yandan ise Kış Günlüğü'nün, Auster'in yaşam öyküsündeki olayların zamansal dizilişini paranteze alarak, bedeni ön plana çıkaran bir üslup ve biçime yer veriyor olması bende kitaba ilişkin bir inceleme kaleme alma ihtiyacı doğurdu. Görüldüğü gibi, karşımızda temel kaygısı belirli bir tema etrafında biçimlenip ifade bulmuş

ve roman türüyle akrabalık taşıyan bir otobiyografi var. Auster'in bu tür deneylere oldukça açık bir yazar olması da onun okurlarının takdir ettiği bir özellik.

K.A. Makalenizde kısa da olsa edebi-felsefi bir üslup ile yaşlılık kavramı, genç olma düşüncesi, geçmiş yaşam hatıralarının nasıl ele alındığını yorumluyorsunuz. Auster'in bedeni "bilme ve hatırlama aracı" olarak kullandığını detaylandırıyorsunuz. Yaşlanma ve yaşlılık üzerine Auster'in algısı ve tutumu nedir?

M.B. Auster'in bu konudaki temel tutumunu, kendi yaşlanma sürecini yalnızca zihinsel bir takım kabuller ya da bir dizi psikolojik tespitten hareketle tanımlayıp betimliyor olmamasında görüyorum. Yazar, yaşlılığı kendi bedeni üzerindeki etkileri aracılığıyla gözlemlemek gibi bir yol benimsemiş. Bu tercih bence birkaç yönden önemli görünmekte. Öncelikle beden yazar için olduğu kadar herkes için, dolayısıyla da okurun

bedenini de içerir biçimde, yaşama tutunmayı sağlayan en somut canlılık kaynağı. Bu anlamda kendi bedenini, bedeniyle tanışıklığını ve yaşlanmanın bedensel boyutunu ele alan bir otobiyografi yazarı, aynı zamanda, okura insan bedeninin evrensel niteliği üzerinden seslenmekte ve okuru kendi bedeniyle benzer bir tanışıklığa çağırmakta. Dolayısıyla, beden, yaşlanmakta olan bir kimseyle empati kurmanın çok nesnel bir dayanağını sunmakta olduğu ileri sürülebilir.

Bunun devamında, beden, gençliğimizden yaşlılığımıza dek, her ne kadar değişim geçirse de, bizi bırakmayan ve bizimle beraber var olmaya devam eden bir bütün. Zira bu bütün yok olduğunda, 'ben' dediğimiz şey de yok oluyor. Bu yüzden bedenimizi gençlikle yaşlılık arasındaki geçişi ve dönüşümler dizisini taşıyan bir bütün ya da bir yapı olarak düşünebiliriz. Bu sürekliliği sağlıyor olması da ayrıca onu hatırlamanın vazgeçilmez bir unsuru haline getiriyor.

K.A. Kitapta sizi en çok etkileyen veya şaşırtan bölümler nelerdi? Yaşlanma ve yaşlı olmak üzerine kişisel algı ve düşüncelerinizle özdeşleştirdiğiniz tasvirler var mıydı?

M.B. Kitabın geneli itibarıyla beni etkileyen şey yazarın kendi bedenini yıllar içinde geçirdiği hastalık, yaralanma ve yaşlanma belirtilerinin toplandığı bir zemin olarak değerlendirmesi ve ancak bunu kötümser bir tonda değil, olumlayıcı ve iyimserlik içeren bir biçimde yapması oldu. Çünkü ne de olsa üzerimizdeki bu izler tamamen bize ait ve bedenimize bir anlamda nakşedilmiş

izler; bizi biz yapan şeyler. Bu anlamda, şayet çok iddialı kaçmayacaksa, 'her beden bir hikâye'dir' denebilir. Yaş almanın sağladığı avantaj, geçmişe bu izler vasıtasıyla bakarken bizde iz bırakan olaylara karşı mesafe alabilme esnekliği ve olgunluğu sağlıyor olmasıdır. Yaş almak, bedenlere nakşolunan hayat hikâyelerinin birikmesini sağlayan zamansal bir unsur olduğu kadar bu hikâyelerin değerini takdir edebilecek bakış açısını sağlayan bir süreçtir de.

Özel olarak ise, her ne kadar doğrudan yaşlılık ile ilgili olmasa da, Auster'in annesini kaybettiğini öğrendiği anda bedeninin bu habere verdiği tepkiyi betimlediği satırları örnek verebilirim. Auster'in bu satırlarında, hem kendisi için önemli bir kişinin kaybını adeta bedensel bir acı biçiminde deneyimlemekte olmasını, hem de annesinin kaybı sayesinde yüzleştiği ölümlülük düşüncesine yaşamakta olduğu fiziksel acizlik aracılığıyla bir adım yaklaşmakta olmasını görmek mümkün. Sonuç olarak, otobiyografi, yalnızca yazarın kendi bedeni ve yaşlanma süreciyle kurduğu bir ilişkiyi değil, değer verdiği kişilerin yaşlılığına tanık olma ve onlarla bu bağlamda ilişki kurabilme olanağını da yaratıyor denebilir.

K.A. Bu kitaptan hareketle gençlere yaşlılık konusunda önerileriniz nelerdir?

M.B. Zannımca bilinçli ve zinde bir yaşlılık için geleceğe dair neler yapılması gerektiği genç bir kimsenin şimdiki anına pek sık damga vuran bir soru işareti değil. Yaşlılık kav-

ramının genç dimağlara doğrudan bir perspektif ya da kendi gelecek tasarımları ile doğrudan bir yüzleşme ölçütü sunabileceğinden pek emin değilim. Çünkü her ne kadar yaşlılık mukadder de olsa şimdilik öngörüleemeyen geleceğin bir parçası gibi algılanmakta. Ancak gayet emin bir biçimde şunu söyleyebiliriz: Kendiyle barışık ve sağlıklı bir yaşlılığın temeli her zaman sorgulanan bir 'şimdi'de ve kendine şu an özen gösterme bilincinde yatar.

Yaşlılık için özel bir hazırlık yapmanın gereğinden ziyade şimdi olduğumuz kişi için itina göstermek bana bu işin sırrı gibi görünmekte. Elbette ki gençlikte, ilerleyen yıllardaki bedensel sağlık için bir dizi erken tedbir alınabilir ya da öz-bakım disiplini geliştirilebilir; ancak unutmamak gerekir ki sağlık ve mutluluk her daim 'şu an' ne yapıldığı ile ilgilidir. Dolayısıyla, mutlu bir yaşlılık bu doğrultuda bir bilinç taşıyan gençlere ilerleyen yılların hediyesi olacaktır. En azından, yaptığım okumalar ve otobiyografi üzerine çalışmalarım esnasında kendimce bu sonuca vardığımı rahatlıkla söyleyebilirim.

OKUMA ÖNERİSİ

AMOUR

Yazan: Erkut Ertürk

Yönetmen: Michael Haneke

Georges ve Anne yetmişli yaşlarda, İngiltere’de bir apartman dairesinde yaşayan emekli bir çift. Bir sabah kahvaltısında sohbet ederlerken Anne birden durgunlaşır ve hiç bir şeye tepki vermez olur. Georges ne olduğunu anlayamaz, Anne bir müddet sonra kendine geldiğinde hiç bir şey hatırlamamaktadır. Doktora giderler ve Anne’in beyin kanaması geçirdiği ortaya çıkar. Anlık bir hafıza kaybıyla başlayan bu rahatsızlık artık hiç bir şeyin eskisi gibi olmayacağını işaretidir. Her gün biraz daha kötüleşen Anne, bir müddet hastanede kalır. Taburcu olduğunda çok mutsuzdur, kocasına “Bir daha beni ne olursa olsun asla hastaneye yatırma.” der ve zorla söz verdirir. İlk başta Georges karısına bakma işini kendisi yapabileceğini düşünür, durum zorlaştıkça profesyonel bakıcılardan hizmet almak zorunda kalır. Bu arada ortaya çıkan tek çocukları yardım etmek ister fakat Georges bunu reddeder. Anne’in giderek ağırlaşan durumu Georges üzerinde hem psikolojik hem de fiziksel bir yük olmaktadır. Georges’un Anne’e olan sevgisi zamanla kendini yorgunluğa bırakır. Anne bu aşamada tamamen felç olur, cümle kuramaz bir hale gelir ve aynı zamanda yemek yemeyi de reddetmektedir...

Usta yönetmen Haneke tarafından hikaye çok güçlü bir dille anlatılıyor. Filmin mutlu bir sonu yok. Anne’in konuşması bozulmadan önce kurduğu son anlamı cümle şöyle: “Hayallerle gerçeklerin ortak yanı çok azdır.” Yaşlılığın getirdiği yalnızlık ve kimseye yük olmak istemedikleri için çiftin kendilerini her türlü yardımdan ve bakımdan izole etmeleri dikkat çekiyor.

büro **hümanist**

www.humanistburo.org • 0(212) 244 68 41

**SOSYAL KALKINMAYI
DESTEKLİYORUZ!**

www.hayvankurtarma.org
0 555 339 93 01